

RAPPORT 2022

Delrapportering av uppdrag om försöksverksamhet med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan

PUBLICERAD: 2022-11-01

UPPDATERAD: –

DNR: MYH 2017/4216

ISBN: 978-91-89163-73-7

Myndigheten för yrkeshögskolan

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan fick 2017 ett uppdrag i regleringsbrevet att ansvara för en försöksverksamhet med utbildningar till kontakttolk inom ramen för yrkeshögskolans regelverk. Uppdraget skulle slutredovisas 2022 men år 2020 förlängdes det till att omfatta ytterligare studerandeplatser vilket gjorde att slutredovisningen flyttades fram till 2024. Uppdraget innebär också att myndigheten ska bedöma om dessa utbildningar kräver nationellt likvärdigt innehåll. De första resultaten från uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten skulle redovisas i en delrapport till regeringen via Utbildningsdepartementet senast den 1 november 2022.

Resultaten visar att det är möjligt att genomföra utbildningar inom kontakttolkning som yrkeshögskoleutbildningar. De preliminära resultaten från uppföljning och utvärdering visar dock att resultaten hittills varit svagare än för yrkeshögskolan i stort då det varit lägre andel behöriga sökande och även en lägre examensgrad.

I försöksverksamheten har det under perioden 2019–2021 varit i genomsnitt 1,4 behöriga sökande per studerandeplats i jämförelse med yrkeshögskolan som, under samma period, haft i snitt 2,0 behöriga sökande per studerandeplats. I en jämförelse av examensgraden är skillnaden varierande över tid men under 2020 var den 57 procent för de som avslutade sin utbildning inom försöksverksamheten under året. Samma år låg siffran på 72 procent för yrkeshögskolan som helhet. Viktigt att notera är att siffrorna skiljer sig mellan olika yrkeshögskoleutbildningar och att jämförelsesiffran är ett genomsnittligt värde.

Utbildningsanordnarna beskriver att det varit svårt att få tag på tillräckligt antal LIA-platser (Lärande i arbete) och att orsakerna till detta varit både pandemirelaterade och företagens begränsade möjligheter att ta sig an studerande. Andra dilemman som lyfts är kopplade till antagning, urval och ekonomiska förutsättningar. Kontakttolkutbildningar anses som personalintensiva särskilt i de fall en utbildningsanordnare utbildar i fler språkgrupper.

Myndighetens tillsyn samt kvalitetsgranskning har visat att utbildningarna bedrivs i enlighet med de författningar som reglerar yrkeshögskolan och det har inte framkommit några betydande brister som skiljer sig från yrkeshögskolan i stort.

Myndighetens bedömning är att den komplexitet som präglar tolksystemet i form av olika aktörer, såväl privata som offentliga, gör att det kan finnas behov av en mer långsiktig och sammanhållen struktur, bland annat avseende SeQF nivåbedömning. För en sammanhållen struktur behöver samverkan ske mellan aktörerna för att öka koordinationen av insatser på området. Myndigheten bedömer att det finns goda skäl att överväga en starkare styrning av utbildningarna och det finns möjligheter att föreskriva om nationellt likvärdigt innehåll. Mer resultat behöver dock komma från försöksverksamheten och ett föreskriftsarbete bör genomföras först efter försöksverksamhetens slut. En grundlig behovsanalys och genomgång av vad som ska föreskrivas behöver föregå ett sådant arbete.

De resultat av utbildningarna som presenteras i denna rapport är till viss del fortfarande preliminära. Myndighetens slutredovisning av uppdraget lämnas till regeringen senast den 15 april 2024.

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Bakgrund.....	6
1.2	Regeringsuppdraget.....	6
1.3	Utgångspunkter och metod.....	7
1.4	Avgränsningar och disposition av redovisningen	7
1.5	Uppföljning och utvärdering	7
2	Genomförande av uppdraget.....	8
2.1	Ansökningsomgångar	8
2.2	Tillsyn och kvalitetsgranskning.....	9
2.3	Kommunikationsinsatser	9
2.4	Dialoger med berörda myndigheter och intressenter	10
2.5	Dialoger med utbildningsanordnare och ledningsgrupper	12
3	Resultat.....	12
3.1	Ansökningsomgång 1.....	12
3.1.1	Ansökningar	12
3.1.2	Bedömning och beviljande	13
3.1.3	Tillsyn och kvalitetsgranskning.....	14
3.2	Ansökningsomgång 2.....	14
3.2.1	Ansökningar	14
3.2.2	Bedömning och beviljande	15
3.2.3	Tillsyn och kvalitetsgranskning.....	16
3.3	Förändringar i beviljade utbildningar	16
3.4	Sökande, studerande och examinerade.....	17
3.5	Jämförelse med yrkeshögskolan som helhet	20
4	Bedömning av om utbildningar till kontakttolk inom yrkeshögskolan kräver nationellt likvärdigt innehåll	21
4.1	Bakgrund.....	21
4.2	Reglering av utbildningar	22
4.2.1	Utbildningar inom yrkeshögskolan och bemyndiganden	22
4.2.2	Vissa tolkutbildningar inom folkbildningen.....	23
4.2.3	Tolkutbildningar inom högskolan.....	23
4.3	Problem- och behovsanalys.....	24
4.3.1	Inledning.....	24
4.3.2	Berörda aktörers och intressenters syn på behov av styrning.....	24
4.3.3	Bedömning	25
5	Analys	27
5.1	Identifierade utmaningar, hinder, möjligheter och iakttagelser	27
5.1.1	Utbildningarnas genomförande, innehåll och upplägg	27
5.1.2	Antagning till utbildningen, särskilda förkunskaper och urval	27
5.1.3	Sökande och studerande	29
5.1.4	Förutsättningar att bedriva kontakttolkutbildningar	29
5.1.5	Lärande i arbete - LIA	30
6	Sammanfattande diskussion och framtida frågor.....	31
6.1	Slutsatser och bedömningar	31
6.2	Uppföljning och utvärdering	32
6.3	Behovsanalyser av utbildningar och tolkspråk	33
6.4	Nationellt likvärdigt innehåll.....	34
6.5	Koordination och samarbete	34
6.6	Övriga insatser inom yrkeshögskolan	34

Tabeller

Tabell 1. Beviljade utbildningar ansökningsomgång 1. s.13

Tabell 2. Beviljade utbildningar ansökningsomgång 2. s.14

Tabell 3. Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 1. s.16

Tabell 4. Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 2. s. 17

Tabell 5. Ansökningar, sökande och behöriga sökande (antal och per plats) för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2021. S. 18

Tabell 6. Outnyttjade platser vid start och studerande vid start för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2022. S.18

Tabell 7. Studerande och examinerade på kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som avslutats år 2020–2022. S.19

Bilagor

Bilaga 1. Sammanställning av bemyndiganden

Bilaga 2. Definitioner och förklaringar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Myndigheten för yrkeshögskolan fick i regleringsbrevet för 2015 (2014-12-29) i uppdrag att göra en översyn av vilka behov det finns av kontakttolkar och om kontakttolkutbildningarna inom folkbildningen vid tillfället bedrevs i sådan omfattning att de kunde tillgodose samhällets behov av kontakttolkar. Myndigheten skulle även föreslå sådana förändringar när det gäller utbildningen som krävs för att samhällets behov av kontakttolkar kunde tillgodoses.

I myndighetens återrapportering¹ angavs att mycket pekade på att det rådde en brist på, i synnerhet, kvalificerade tolkar som var utbildade och/eller auktoriserade samt att samhällets behov av tolkar inte täcktes i den utsträckning som var önskvärd. Myndigheten hade som förslag att det, utöver den sammanhållna grundutbildning till kontakttolk som bedrivs inom folkbildningen, kunde vara önskvärt med en längre yrkesutbildning på 1–2 års heltidsstudier.

Myndigheten för yrkeshögskolan fick under 2015 och 2016 ytterligare två uppdrag²; dels att utreda hur en längre kontakttolkutbildning kunde utformas som ett alternativ till den sammanhållna grundutbildning till kontakttolk som bedrivs inom folkbildningen, dels att genomföra en kartläggning av hur samhällets behov av kontakttolkar har utvecklats under 2015 och vilka behov av kontakttolkar som kunde finnas i samhället 2016 och, om möjligt, 2017.

I myndighetens återrapportering av de två uppdragen³ konstaterades att samhällets behov av tolkar inte täcktes i den utsträckning som var önskvärd av de kontakttolkutbildningar som existerade och att de utbildningar som fanns inte motsvarade de krav som arbetsgivare, beställare och enskilda användare ställde på en kvalificerad tolktjänst, både gällande behovet av volymer samt behovet av olika typer av tolkkompetens. Det bedömdes att insatser på både kort och lång sikt behövdes för att åtgärda denna kompetensbrist. Myndigheten föreslog bland annat att införandet av en längre eftergymnasial yrkesutbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan kunde vara en lämplig insats.⁴

För att trygga tolkförsörjningen gick regeringen den 20 oktober 2017 fram med ett åtgärds paket med bland annat insatser som innebar att tolkutbildningen vid Stockholms universitet skulle byggas ut samt ges ytterligare medel. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket fick också i uppdrag att se över hur tolkanvändningen kan bli mer effektiv. Regeringen tillsatte även en utredning, 'Effektiva och ändamålsenliga tolktjänster', som skulle ta ett samlat grepp om tolkförsörjningen på längre sikt. Utredningen skulle bland annat kartlägga kvalifikationer hos dagens tolkar, föreslå tydliga utbildningsvägar, analysera behovet av tillsyn och lämna förslag på hur en eventuell tillsyn kan utformas. Utredningen utmynnade i betänkandet "Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk".⁵ Även Socialstyrelsen genomförde under våren 2016 en kartläggning av stödet till andra talade språk än svenska inom hälso- och sjukvården och inom tandvården.⁶

1.2 Regeringsuppdraget

Som en del av åtgärds paketet fick Myndigheten för yrkeshögskolan i ett ändringsbeslut (den 14 september 2017) av regleringsbrevet för budgetåret 2017 i uppdrag att ansvara

¹ MYH 2015/493

² Uppdrag givet i särskild ordning 2015-11-15 dnr U2015/02700/GV och U2016/00869/UF

³ MYH 2015/4726 och MYH 2016/1170

⁴ MYH 2015/4726

⁵ SOU 2018:83

⁶ Tolkar för hälso- och sjukvården och tandvården - Kartläggning våren 2016 - Socialstyrelsen

för att en försöksverksamhet med utbildningar till kontakttolk skulle anordnas inom yrkeshögskolan. I uppdraget angavs att försöksverksamheten skulle dimensioneras för ca 160 utbildningsplatser fördelade på två utbildningsomgångar som sedan skulle följas upp och utvärderas av myndigheten. Uppdraget skulle genomföras i dialog med andra berörda myndigheter och aktörer och slutredovisas till Regeringskansliet senast den 8 april 2022.

I ett ändringsbeslut (den 17 juni 2020) av myndighetens regleringsbrev för budgetåret 2020 utökades och förlängdes uppdraget så att ytterligare ca 160 nya utbildningsplatser fördelade på två utbildningsomgångar skulle komma till stånd.

Slutredovisningen för uppdraget till regeringen (Utbildningsdepartementet) justerades till senast den 15 april 2024 och de första resultaten från uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 1 november 2022. Redovisningen ska bland annat innehålla en bedömning av om dessa utbildningar kräver nationellt likvärdigt innehåll.

1.3 Utgångspunkter och metod

När Myndigheten för yrkeshögskolan 2017 fick i uppdrag att ansvara för försöksverksamheten med utbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan tog myndigheten fram en projektplan för arbetet. Den huvudsakliga inriktningen var att arbetet skulle hållas samman och följas upp av en projektgrupp men där myndighetens insatser i största mån skulle hanteras inom myndighetens ordinarie processer och strukturer. Försöksverksamheten har bedrivits enligt det regelverk som gäller för ordinarie yrkeshögskoleutbildningar, men vissa särskilda insatser har riktats mot försöksverksamheten för att på ett lämpligt sätt kunna följa upp och utvärdera utbildningarna.

1.4 Avgränsningar och disposition av redovisningen

I denna rapport utgår myndigheten från uppdraget att försöksverksamhetens första resultat av uppföljning och utvärdering ska presenteras, samt huruvida ett likvärdigt innehåll i utbildningarna är lämpligt enligt behov och regelverk.

Några förslag kommer inte presenteras i denna rapport utan fokus har varit att presentera det arbete som genomförts inom försöksverksamheten och de resultat som hunnit komma in till myndigheten. Utifrån de resultaten kommer myndigheten kunna börja föra ett resonemang om några av de problem, möjligheter och förutsättningar som hittills framkommit under försöksverksamheten. Slutrapport levereras 2024.

Vid myndighetens uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan har jämförelser gjorts med andra utbildningar inom yrkeshögskolan och inte med tolkutbildningar inom andra studieformer som folkbildningen eller högskolan. Då uppdraget har varit att undersöka om kontakttolkutbildningar går att bedriva inom yrkeshögskolan behöver utbildningarna i försöksverksamheten jämföras med de utbildningar som redan finns inom yrkeshögskolan utifrån samma kriterier och förutsättningar. Det skapar också möjligheten att använda myndighetens etablerade mått och metoder för att även följa upp och utvärdera försöksverksamheten.

I bilaga 4 finns definitioner och förklaringar till vissa förekommande ord och begrepp som återkommer i rapporten.

1.5 Uppföljning och utvärdering

Myndigheten har under hela försöksverksamheten genomfört olika insatser för att på ett tillräckligt sätt genomföra uppdraget att följa upp och utvärdera både försöksverksamheten som helhet och utbildningars resultat. Grundläggande för det

arbetet har varit att all den statistik och data som myndigheten använder i uppföljningen och utvärderingen av det ordinarie utbudet av yrkeshögskoleutbildningar även har använts för kontakttolkutbildningarna inom försöksverksamheten.

SCB samlar in och redovisar årligen statistik över yrkeshögskolans sökande, studerande och examinerade⁷. Utöver det har myndigheten regelbundet samlat in uppgifter i särskild ordning om de utbildningar som ingått i försöksverksamheten, dels för att kunna sårredovisa det som hämtas in från kontakttolkutbildningarna inom yrkeshögskolan i myndighetens årsredovisningar, dels för att i myndighetens åiterrapporteringar ha data att tillgå.

Den data som presenteras i denna rapport är inhämtad till och med den 24 oktober 2022. Det behöver beaktas att alla utbildningar inom försöksverksamheten inte har avslutats vid skrivandet av rapporten vilket gör att det inte finns uppgifter om examinerade för de sista utbildningsomgångarna ännu. Dessutom finns en viss eftersläpning av statistik om examinerade. Utbildningsanordnarna har som regel fyra veckor från att ett examensbevis är utfärdat till senaste inrapportering till myndigheten och dessutom har studerande möjlighet att komplettera och slutföra kurser en tid efter att utbildningen avslutats. Antalet examinerade kan därför komma att öka framöver.

Uppgifter om utbildningar, sökande, studerande och examinerade har huvudsakligen inhämtats från myndighetens administrativa system. Uppgifterna har även kompletterats med statistik om sökande från SCB.

Uppgifter om studerandes sysselsättning efter avslutad utbildning har inte redovisats i denna delrapportering. Myndigheten samlar in uppgifter om studerandes sysselsättning från utbildningsanordnare cirka sex månader efter att utbildningen är avslutad. De data som hittills kommit in till myndigheten behöver kvalitetssäkras och kompletteras med uppgifter när samtliga utbildningar är avslutade.

De slutgiltiga resultaten från uppföljning och utvärdering kommer att presenteras i myndighetens slutredovisning 2024.

2 Genomförande av uppdraget

2.1 Ansökningsomgångar

Myndigheten har genomfört ansökningsomgångar i särskild ordning 2018 och 2020 där utbildningsanordnare har haft möjlighet att ansöka om att bedriva kontakttolkutbildningar inom försöksverksamheten.

Myndigheten har valt att genomföra ansökningsomgångarna i särskild ordning dels för att säkerställa att de utbildningar som beviljades hade förutsättningar att komma i gång inom den tid som angivits i uppdraget, dels för att ansökningarna endast skulle konkurrera med andra ansökningar om kontakttolkutbildningar så att tillräckligt många skulle kunna beviljas. I övrigt har ansökningsomgångarna genomförts på ett liknande sätt som för ordinarie ansökningsomgångar inom yrkeshögskolan. Ansökningarna har skapats och skickats in i det webbsystem som myndigheten använder för ordinarie ansökningsomgångar.

Ansökningsförfarandet för ordinarie YH-utbildningar var något förenklat 2020 på grund av pandemin vilket innebar att avsiktsförklaringar från arbetslivet inte togs in. Myndigheten beslutade dock att de utbildningsanordnare som ansökte om statsbidrag för kontakttolkutbildningar i 2020 års ansökningsomgång skulle komplettera sin ansökan med uppgifter om vilka organisationer från arbetslivet som stod bakom. Detta i syfte att synliggöra arbetslivets medverkan i ansökningarna och utbildningarna genom bland

⁷ <https://www.scb.se/uf0701>

annat deltagande i ledningsgruppen och stärka möjligheterna till platser för lärande i arbete (LIA) för de studerande.

Ansökningarna i de båda ansökningsomgångarna har bedömts på samma sätt som ansökningar inom den ordinarie yrkeshögskolan. Kriterierna utgår dels från bestämmelser om vad som krävs för att en utbildning ska kunna ingå i yrkeshögskolan enligt lag (2009:128) om yrkeshögskolan (YHL) och förordning (2009:130) om yrkeshögskolan (YHF), dels från bestämmelser i YHF som gäller fördelning av statsbidrag. Överstiger antalet sökta studerandeplatser det antal som myndigheten kan bevilja behöver en prioritering göras.

I båda ansökningsomgångarna som skett inom försöksverksamheten har samtliga ansökningar bedömts kunna ingå i yrkeshögskolan utifrån lag och förordning och en prioritering har genomförts som utgått från den fördelning av statsbidrag myndigheten gör utifrån 5 kap. 5 § YHF.

2.2 Tillsyn och kvalitetsgranskning

Myndigheten har genomfört planerad tillsyn och tillsyn på förekommen anledning av utbildningarna inom försöksverksamheten. Resultatet från tillsyn och kvalitetsgranskning presenteras i kap. 3 (Resultat).

Under 2019 genomfördes inledande tillsyn på samtliga fyra utbildningar som då ingick i försöksverksamheten. Inledande tillsyn sker några veckor efter det att utbildningen har startat och har som syfte att säkerställa att utbildningsanordnarens organisation och andra förutsättningar som krävs för att bedriva utbildningen är på plats. Under 2021 genomförde myndigheten inledande tillsyn på de två nya utbildningar som beviljades i försöksverksamhetens andra ansökningsomgång.

Utöver den inledande tillsynen har myndigheten handlagt anmälningsärenden från enskilda studerande om brister i en av utbildningarna inom myndighetens ordinarie verksamhet. Myndigheten har, efter tillsyn på förekommen anledning, bedömt att utbildningsanordnaren lever upp till de krav som författningarna ställer och därför fattat beslut utan kritik.

Myndigheten har även prioriterat att genomföra kvalitetsgranskning på utbildningarna som ingår i försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan. Detta för att ha som grund för delrapporteringen samt i den senare slutrapporten av uppdraget.

De fyra utbildningar som beviljades i försöksverksamhetens första ansökningsomgång granskades under våren 2020 genom en fördjupad kvalitetsgranskning utifrån fastställda kvalitetskriterier. Under 2021 har sedan en uppföljande kvalitetsgranskning genomförts. Den utbildningen hade också beviljats studerandeplatser i ansökningsomgång 2.

De utbildningar som beviljades den andra ansökningsomgången kommer att granskas genom fördjupad kvalitetsgranskning under våren 2023.

2.3 Kommunikationsinsatser

Myndigheten har inför ansökningsomgångarna tagit fram en kommunikationsplan och under försöksverksamheten kontinuerligt genomfört olika kommunikationsinsatser. Skriftlig information om uppdraget och om försöksverksamheten publicerades på myh.se i form av en portal med vidarelänkning till olika webbsidor och med möjlighet att skicka in frågor till myndigheten. Informationen riktade sig primärt till potentiella utbildningsanordnare men också till andra aktörer, till exempel representanter för arbetslivet inom tolktjänstområdet. Informationen har sedan kompletterats med ett utbildningspaket, vilket omfattar information om yrkeshögskolan och om yrkesrollen kontakttolk.

Ett antal filmer om bakgrunden till försöksverksamheten respektive om förberedelser inför ansökan togs fram och publicerades via myndighetens sociala medier. Inför den första ansökningsomgången 2018 träffade myndigheten ett urval av de myndigheter som använder tolktjänster och de organisationer som företräder flertalet av tolkförmedlingarna. Syftet var att informera om uppdraget och dess genomförande och att samla in synpunkter. Därutöver informerades andra berörda myndigheter skriftligen.

Efter den första ansökningsomgången genomfördes även intervjuer med utbildningsanordnare som ansökte om att ingå i försöksverksamheten. Syftet var att få information om hur de uppfattade myndighetens kommunikation inför ansökningsomgången 2018. Kontakterna med myndigheten uppfattades över lag som goda och informationen som relevant och tillgänglig.⁸ Inför den andra ansökningsomgången genomförde myndigheten ett webinarium för att gå igenom hur ansökningsprocessen inom yrkeshögskolan fungerar och de kriterier myndigheten använder för att bedöma ansökningar om att bedriva och erhålla statsbidrag för utbildningar inom yrkeshögskolan. Webbinariet riktade sig dels mot potentiella utbildningsanordnare som inte har utbildningar som ingår i yrkeshögskolan men som är intresserade av försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan. Information skickades till de myndigheter som medverkade i Tolkutredningen⁹ om att uppdraget om försöksverksamheten förlängdes och om att en andra ansökningsomgång skulle genomföras under augusti månad 2020.

Myndigheten skickade i juli 2018 en begäran till Kammarkollegiet¹⁰ om att Kammarkollegiets föreskrifter om register över utbildade tolkar¹¹ ändras till att även omfatta de personer som uppfyllt kraven för en examen på de utbildningar som ingår i försöksverksamheten. Kammarkollegiet beviljade ändringen i oktober 2018¹². Enligt 1 § 9 i Kammarkollegiets föreskrifter (KAMFS 2022:4) om register över utbildade tolkar har den som med godkänt resultat genomgått yrkeshögskoleutbildningar till kontakttolk i arabiska, dari, somaliska och tigriska som från och med 2019 bedrivs på försök med stöd av Myndigheten för yrkeshögskolan rätt att ingå i Kammarkollegiets register över utbildade tolkar.

2.4 Dialoger med berörda myndigheter och intressenter

I uppdraget för försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar i yrkeshögskolan formuleras det att uppdraget ska genomföras i dialog med berörda myndigheter och aktörer.

Myndigheten har haft kontakter med och fört en dialog med myndigheter och intressenter, som berörs av försöksverksamheten. Under den tid som försöksverksamheten varit i gång har myndigheten haft en löpande dialog med de utbildningsanordnare som bedriver kontakttolkutbildningar inom försöksverksamheten. Myndigheten har också en löpande dialog med samordnarfunktionen för den sammanhållna grundutbildningen till tolk, vilken fungerar som en länk mellan myndigheten och de utbildningsanordnare som bedriver kontakttolkutbildningar inom folkbildningen.

Myndighetens dialog med relevanta aktörer och utbildningsanordnare har i kombination med försöksverksamhetens preliminära resultat legat till grund för den analys som presenteras i kap. 5. Flera av aktörerna har tidigare varit involverade i myndighetens

⁸ Myndighetens informationsinsatser avseende försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan, Dnr MYH 2017/4216.

⁹ Dir. 2017:104. Utredningen kom att benämnas Tolkutredningen

¹⁰ MYH 2018/1689

¹¹ KAMFS 2015:5

¹² Dnr 1.1-06786-2018

arbete och återrapporteringar¹³ om behovet av och förutsättningar för kontakttolkutbildningar.

I ett tidigt skede av arbetet med uppdraget förde myndigheten samtal med Tolks- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet, Kammarkollegiet, Sveriges kommuner och regioner (då landsting), Folkbildningsrådet, Tolkservicerådet, Almega Språkföretagen, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Syftet var dels att samla in synpunkter och vilka förväntningar och frågor de olika aktörerna hade om försöksverksamheten, dels att informera de olika aktörerna om försöksverksamhetens förutsättningar och myndighetens planering framöver för kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan. I dessa dialoger lyftes ett antal frågor, till exempel om aktörerna hade tankar kring utbildningarnas eventuella upplägg samt om förutsättningar för LIA på en arbetsplats. Att LIA var viktigt för de studerande och något som kunde särskilja kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan från andra tolkutbildningar framkom tydligt i flera samtal.

I dialogerna framkom att tidigare erfarenheter visat att det funnits svårigheter att få till LIA beroende på att det kan behövas en stor del av praktiskt handhavande för de som ska ta emot LIA-studerande vilket är kostsamt. Även sekretess- och integritetsfrågor fördes fram som ett hinder för studerande att genomföra LIA. Tolkbranschens komplexitet och egenart var något som lyftes då det inte alltid går att applicera erfarenheter och kunskaper från andra utbildningsområden på tolkutbildningar.

Flera aktörer påpekade för myndigheten att det är viktigt att utbildningsanordnarna får med sig ett tillräckligt stort och aktivt arbetsliv som står bakom utbildningen för att säkra tillgång till LIA-platser, studiebesök och ledningsgruppsmedverkan. Det är också viktigt att få med olika typer av tolktekniker i utbildningen, så som distanstolkning och tolkning på plats.

Andra ämnen som framkom i dialogerna var om utbildningsanordnare kunde säkerställa en tillräcklig tillgång av lärarkompetens för att genomföra utbildningarna, hitta tillräckligt antal sökande med rätt förkunskaper för att kunna tillgodogöra sig utbildningen och att det är viktigt att kunna säkerställa sökandens behörighet och möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen.

Efter att myndigheten genomfört och beviljat utbildningar i försöksverksamhetens första ansökningsomgång hade myndigheten uppföljande samtal med Arbetsförmedlingen, Kammarkollegiet, Migrationsverket och Sveriges kommuner och regioner (då landsting) för att dels utvärdera hur de olika myndigheterna hade upplevt dialogen med Myndigheten för yrkeshögskolan, dels om de hade några förväntningar eller något att tillföra inför starten på utbildningarna i januari 2019.

Övergripande fick myndigheten som svar att det är bra om fler "kvalificerade tolkar" kan utbildas men aktörerna hade ingen synpunkt huruvida det sker inom yrkeshögskolan eller i annan utbildningsform. I dessa samtal framkom att den information de fick upplevdes som bra men synpunkter fördes fram att de hade behövt mer dialog kring aktörernas roll och medverkan i utbildningarna i och med att de fick ta emot många förfrågningar om att delta i ledningsgrupper och erbjuda LIA-platser. Samtliga offentliga aktörer sa att de som nationella myndigheter/organisationer inte kommer att medverka i ledningsgrupper eller ta emot studerande på LIA utifrån "likabehandlingsprincipen". De ansåg också att det är viktigt att myndigheten för yrkeshögskolan undersöker och utvärderar om utbildningarna når upp till den kvalitet som krävs för att bedriva yrkeshögskoleutbildningar.

Under 2021 och 2022 har myndigheten haft ytterligare samtal med Tolks- och översättarinstitutet, Kammarkollegiet, Tolkservicerådet och Almega Språkföretagen. Syftet har varit att få till ett informationsutbyte kring försöksverksamheten och att identifiera utmaningar och möjligheter (se kap. 5) inom tolkområdet i stort. Frågan om

¹³ Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk MYH 2015/4726 och Samhällets behov av kontakttolk MYH 2016/1170

behovet av ett nationellt likvärdigt innehåll i kontakttolkutbildningarna har också lyfts vilket presenteras närmare i kap. 4.

2.5 Dialoger med utbildningsanordnare och ledningsgrupper

Under försöksverksamhetens gång har myndigheten för yrkeshögskolan haft en löpande dialog med de utbildningsanordnare som beviljats utbildningar i försöksverksamheten. Det har skett både inom myndighetens ordinarie arbete i samband med tillsyn och kvalitetsgranskning samt genom regelbundna samtal med utbildningsanordnarna och utbildningarnas ledningsgrupper som del av den särskilda uppföljningen och utvärderingen. De första samtalen skedde efter de första utbildningarna inom försöksverksamheten beviljats. Myndigheten fick en genomgång av vilka representanter som skulle sitta med i de olika utbildningarnas ledningsgrupper, hur de planerade att genomföra antagningsprocessen, hur de planerade att lägga upp utbildningen, om de hade tillräcklig tillgång till undervisande personal och om de hade förutsättningar att bedriva utbildningen.

Då ledningsgrupperna består av företrädare för det arbetsliv som berörs av utbildningen, företrädare för skolväsendet, företrädare för de studerande och en person som leder det dagliga arbetet i verksamheten¹⁴ ger det även en inblick i utbildningens bedrivande utifrån deras olika perspektiv.

Från det har dialogen med anordnarna fortsatt kontinuerligt, så att myndigheten kunnat få en bild av vilka utmaningar och möjligheter anordnarna ser med att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan och även hur myndigheten kan vara tillgänglig för att kunna stödja och svara på frågor från utbildningsanordnarna.

Utmaningar, hinder och möjligheter som framkommit i dessa dialoger belyses närmare i kap. 5.

3 Resultat

3.1 Ansökningsomgång 1

3.1.1 Ansökningar

Myndigheten utlyste det som skulle bli försöksverksamhetens första ansökningsomgång under 2018 och mottog i ansökningsomgången totalt 25 ansökningar från 14 utbildningsanordnare, vilket motsvarade drygt 1 400 studerandeplatser, betydligt mer än de 160 som formulerats i försöksverksamhetens uppdrag.

Av de 14 utbildningsanordnare som ansökte i den första ansökningsomgången var majoriteten sådana som redan bedrev yrkeshögskoleutbildningar. Fem av dem bedrev grundutbildning till kontakttolk inom folkbildningen men var nya anordnare för yrkeshögskolan och ett fåtal ansökningar inkom från utbildningsanordnare som varken bedrev utbildningar inom yrkeshögskolan eller tolkutbildningar inom folkbildningen. Sex utbildningsanordnare skickade in mer än en ansökan.

Av de 25 ansökningar som inkom till myndigheten i den första ansökningsomgången gällde 11 ansökningar studieformen distans och 13 studieformen bunden. En ansökan hade som planerad studietakt 50 procent (halvfart) medan övriga hade studietakt 100 procent (heltid). Utbildningarnas omfattning varierade mellan 200–400 yrkeshögskolepoäng (YHP/YH-poäng) med den största andelen på cirka 300 YHP.

Antalet studerandeplatser i ansökningarna varierade mellan 5–35 stycken. I flera av de ansökningar med ett relativt lågt antal sökta studerandeplatser ingick de i paket med flera ansökningar från samma utbildningsanordnare där varje språk formats som en utbildning.

¹⁴ 4 kap. 3 § Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan.

Andra utbildningsanordnare valde i stället att söka fler platser i en och samma utbildning men där utbildningen hade olika inriktningar, i form av olika språk.

Nästan alla ansökningar angav i utbildningens namn vilken språkinriktning utbildningen skulle ha och preciserade ytterligare i ansökan vilka de tilltänkta tolkspråken skulle vara. Ett fåtal ansökningar angav ingen språkinriktning utan beskrev i stället att ledningsgruppen vid ett eventuellt beviljande skulle bestämma språkinriktningen i god tid innan ansökan för studerande till utbildningen öppnade.

Studieorterna i ansökningarna hade en geografisk spridning från Malmö till Östersund men med fokus på Syd- och Mellansverige.

I alla utom en ansökan angavs att det för behörigheten till utbildningen krävdes vissa särskilda förkunskapskrav. Det vanligaste förkunskapskravet var Svenska 2, men även goda kunskaper i tolkspråket angavs.

I samtliga ansökningar som inkom till myndigheten angavs att utbildningen hade som mål att utbildningen skulle leda till en yrkeshögskoleexamen.

3.1.2 Bedömning och beviljande

Myndigheten bedömde att sju ansökningar om att utbildningar får ingå i yrkeshögskolan inte uppfyllde kraven utifrån lag och förordning. Det huvudsakliga skälet till att utbildningarna inte bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan var att de inte bedömdes leva upp till kraven om att ha en såväl stark arbetslivsanknytning som teoretisk förankring¹⁵, främst då utbildningsanordnarna i ansökan inte tillräckligt kunnat visa att de kunde säkerställa en tillräcklig mängd med LIA-platser för de studerande utifrån det antal referenter från arbetslivet som fanns med i ansökan.

Övriga ansökningar bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan. Den totala mängden sökta studerandeplatser i utbildningar som bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan översteg med råge de 160 studerandeplatser som var målet för försöksverksamheten att bevilja.

För att prioritera vilka utbildningar som statsbidrag kunde beviljas för gjordes en bedömning utifrån 5 kap. 5 § YHF på samma sätt som inom övriga yrkeshögskolan. Myndigheten ska vid fördelning av statsbidrag eller särskilda medel ta hänsyn till i vilken grad en utbildning i kvalitativt och kvantitativt hänseende svarar mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft, finansieras av arbetslivet och har en lämplig regional eller nationell placering.

I juni 2018 beviljade myndigheten fyra utbildningar med vardera två utbildningsomgångar, motsvarande totalt 158 studerandeplatser. De beviljade utbildningarna var från utbildningsanordnarna TUC Sweden AB och Plushögskolan AB – Vårdyrkeshögskolan vilka båda hade erfarenhet av att bedriva yrkeshögskoleutbildning sedan tidigare.

¹⁵ 6 § 3. Lagen (2009:128) om yrkeshögskolan.

Tabell 1: Beviljade utbildningar ansökningsomgång 1.

Anordnare	Utbildningens namn	YH-poäng	Studielän	Studieort	Omgång 1	Omgång 2	Studieform
Plushögskolan AB - Vårdyrkeshögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	400	Västra Götaland	Göteborg	35	35	Distans
TUC Sweden AB - Yrkeshögskola	Kontakttolk i tigrinja *	300	Stockholm	Bromma	12	12	Distans
TUC Sweden AB - Yrkeshögskola	Kontakttolk i somaliska *	300	Stockholm	Bromma	12	12	Distans
TUC Sweden AB - Yrkeshögskola	Kontakttolk i arabiska	300	Jönköping	Huskvarna	20	20	Distans
Totalt antal beviljade platser					79	79	

*Avser utbildningspaket

Samtliga beviljade utbildningar hade studieformen distans, vilken innebär att de studerande kan genomföra merparten av utbildningen på annan plats än i utbildningsanordnarens lokaler men där det finns ett antal fysiska träffar.

I myndighetens bedömning var det upplägg som presenterades i ansökan något som sågs som positivt både för anordnarnas förutsättningar att hitta och anta behöriga studerande och för att utbildningsutbudet skulle kunna nås av studerande i ett större geografiskt område. Avsaknaden av beviljade utbildningar med studieformen bunden var samtidigt inget ställningstagande av myndigheten utan dessa bedömdes inte kunna prioriteras vid fördelning av statsbidrag i enlighet med förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan.

3.1.3 Tillsyn och kvalitetsgranskning

I samtliga fyra inledande tillsyner identifierades några brister bland utbildningarnas organisation gällande kursplaner respektive studiedokumentation. I det hänseendet skilde sig inte kontakttolkutbildningar från yrkeshögskoleutbildningar i stort och myndigheten bedömde att kontakttolkutbildningar utifrån den inledande tillsynen fungerade väl.

De fyra utbildningarna fick också en fördjupad kvalitetsgranskning under 2020. Undervisningen, lärares kompetens, utbildningens innehåll och pedagogiska upplägg bedömdes generellt uppfylla kvalitetskriterierna. En av utbildningarna uppfyllde dock inte kvaliteten avseende utbildningsanordnarens systematiska kvalitetsarbete, och bedömdes därför ha bristande kvalitet. Under 2021 genomfördes en uppföljande kvalitetsgranskning av den utbildningen. Resultaten från uppföljningen visar att anordnaren har vidtagit åtgärder avseende de förbättringsområden som myndigheten identifierade i den tidigare fördjupade kvalitetsgranskningen.

3.2 Ansökningsomgång 2

3.2.1 Ansökningar

Efter att försöksverksamheten förlängdes 2020 utlystes det som skulle bli försöksverksamhetens andra ansökningsomgång. Totalt inkom fem ansökningar från fyra utbildningsanordnare, där en anordnare skickade in två ansökningar. Av de fyra utbildningsanordnare som skickade in ansökningar i den andra ansökningsomgången hade två beviljats utbildningar i den första ansökningsomgången och en av ansökningarna gällde en förutsättning av den utbildning som beviljats tidigare i försöksverksamheten. De andra två utbildningsanordnarna bedrev sedan tidigare den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk inom folkbildningen.

Samtliga ansökningar hade studieformen distans med en studietakt på 100 procent (heltid). Omfattningen var för samtliga utbildningar runt 300 YHP med en språkinriktning som var tydligt angiven både i utbildningens namn och i ansökan. De sökta studieorterna var Stockholm, Uppsala, Göteborg och Gävle. Två ansökningar hade Stockholm som studieort.

Alla ansökningar angav Svenska 2 och goda kunskaper i tolkspråket som särskilda förkunskapskrav.

I samtliga ansökningar som inkom till myndigheten angavs att utbildningen hade som mål att leda till en yrkeshögskoleexamen.

3.2.2 Bedömning och beviljande

Då samtliga fem ansökningar som inkommit till myndigheten bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan samt då kvaliteten generellt bedömdes som hög tog myndigheten beslutet att undersöka möjligheten att bevilja statsbidrag som motsvarade ett större antal studerandeplatser än de planerade 160.

Det gjordes för att säkerställa ett tillräckligt underlag för att utvärdera och följa upp försöksverksamheten även om det skulle ske avhopp av studerande från utbildningarna eller om hela utbildningsomgångar skulle ställas in, något som varit fallet tidigare i försöksverksamheten (beskrivs i avsnitt 3.3).

Ett utökat beviljande skulle även göra det möjligt att bevilja de tre utbildningar som graderades högst utan att justera antalet studerandeplatser. De tre ansökningarna ansökte om 35 studerandeplatser per utbildningsomgång och ett beviljande av två utbildningar skulle innebära 140 studerandeplatser medan tre utbildningar skulle innebära ett beviljande om totalt 210 studerandeplatser.

Tre utbildningar från tre utbildningsanordnare beviljades därmed, varav en utbildning också hade beviljats studerandeplatser i försöksverksamhetens första ansökningsomgång. De två nya utbildningarna hade utbildningsanordnare som tidigare och fortsatt bedriver den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk inom folkbildning men som var nya yrkeshögskoleanordnare.

De två ansökningar som inte prioriterades vid fördelning av statsbidrag bedömdes ha svagare beskrivningar och underlag som styrkte arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft än de andra utbildningarna.

Tabell 2: Beviljade utbildningar i ansökningsomgång 2

Anordnare	Utbildningens namn	YH-poäng	Studielän	Studieort	Omgång 1	Omgång 2	Studieform
Plushögskolan AB – Vårdhögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	310	Västra Götaland	Göteborg	35	35	Distans
ABF – S Avdelning i Stockholm	Kontakttolk arabiska/somali ska/tigrinska	300	Stockholm	Stockholm	35	35	Distans
Wiks folkhögskola	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinja	300	Uppsala	Uppsala	35	35	Distans
Totalt antal beviljade platser					105	105	

3.2.3 Tillsyn och kvalitetsgranskning

I de inledande tillsynerna av de båda nya utbildningarna riktade myndigheten kritik mot utbildningsanordnarna angående kursplanernas utformning. Bristerna ansågs som ringa och båda åtgärdades omgående utan behov av vidare åtgärd. Tillsynerna avslutades därför utan vidare åtgärd.

De utbildningar som beviljades i denna andra ansökningsomgång har inte hunnit få en fördjupad kvalitetsgranskning. Dessa är planerade för våren 2023.

3.3 Förändringar i beviljade utbildningar

Inom yrkeshögskolan har anordnare möjlighet att under pågående utbildning ansöka till myndigheten om att göra vissa förändringar. Samtliga ändringar bedöms av myndigheten och utbildningens ledningsgrupp behöver stå bakom förändringarna (verifieras med ett ledningsgruppsprotokoll).

Under försöksverksamheten har myndigheten fått in ett antal ansökningar om förändringar. Att göra kontinuerliga förändringar av utbildningarna utifrån nya förutsättningar och lärdomar är en vanlig del av utbildningarnas utvecklingsarbete och förekommer på liknande sätt inom övrig yrkeshögskola.

Några ansökningar har inkommit om att ändra startmånad. En i försöksverksamhetens första omgång och fem i den andra ansökningsomgången. Dessa ansökningar liknar varandra och har som regel handlat om att senarelägga starten av utbildningen några månader, till exempel från januari till mars. Som skäl har utbildningsanordnarna angett att de behövt längre tid för att dels hitta sökande till utbildningen, dels förbereda sig för att hantera antagningsprocessen på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. Man har särskilt lyft problem relaterat till coronapandemin och att man behövt längre tid än planerat för att organisera och förbereda sig inför utbildningsstart. Myndigheten har beviljat samtliga ansökningar.

Utöver ansökningar om ändrad startmånad har myndigheten under försöksverksamheten fått in ett antal ansökningar om ändringar av utbildningens genomförande och då primärt om LIA-kurserna. Ansökningarna har skilt sig i förändringarnas omfattning. Den största förändringen var att en utbildningsanordnare 2019 ansökte om att minska utbildningens längd från 400 till 320 YHP. I ansökan presenterade utbildningsanordnaren ett delvis nytt utbildningsupplägg där utbildningens LIA-kurs minskades i omfattning och flyttades till slutet av utbildningen. De stora svårigheterna med att säkerställa LIA-platser till samtliga studerande presenterades som skälet till önskan om förändring. För att kompensera för det minskade praktiska lärandet genom LIA ökades antalet fysiska träffar från 10 till 15 och ett ökat fokus på rollspel och praktiska övningar introducerades på utbildningens övriga kurser.

Det har även inkommit ansökningar om mindre förändringar men där svårigheten med LIA varit central. Bland ansökningarna har LIA-kurserna minskats i omfattning från 30–100 YHP till 20–50 YHP medan andra kurser har utökats. Som skäl har utbildningsanordnarna angett svårigheter att få till en kvalitetssäker LIA-plats för samtliga studerande samt att vissa kurser har krävt mer tid än vad som tidigare planerats. Flertalet av dessa ansökningar har inkommit under coronapandemin och utbildningsanordnarna har särskilt hänvisat till den upplevda svårigheten att genomföra LIA under pandemin.

Myndigheten har beviljat samtliga ansökningar utifrån bedömningen att utbildningens övergripande mål inte påverkades av ändringen och att ändringen var förankrad i både studerandegrupp och ledningsgrupp.

Även ett fåtal ansökningar har inkommit om att göra mindre förändringar i kursers namn, vilka har beviljats.

Utöver förändringar i utbildningarna har myndigheten under hela försöksperioden mottagit två anmälningar om att ställa in utbildningsomgångar. Utbildningsanordnaren angav som

skäl för att ställa in omgången att de hade ett för lågt antal behöriga sökande och därmed inte kunde fylla de beviljade studerandeplatserna.

3.4 Sökande, studerande och examinerade

Data som presenteras nedan har sammanställts i oktober 2022. Alla fyra utbildningar som beviljades i försöksverksamhetens första ansökningsomgång har avslutat samtliga utbildningsomgångar. De tre utbildningar som beviljades i försöksverksamhetens andra ansökningsomgång har avslutat den första utbildningsomgången och påbörjat den andra.

Eftersom alla utbildningsomgångar inte har avslutats och det dessutom finns en eftersläpning i statistiken om examinerade är statistiken inte slutgiltig, vilket främst gäller de utbildningar som beviljats i den andra ansökningsomgången. Antalet examinerade på den första utbildningsomgången i ansökningsomgång 2 kommer troligtvis att öka i takt med att studerande kompletterar kurser. De slutgiltiga resultaten kommer kunna presenteras i myndighetens slutredovisning 2024.

Av tabellerna nedan framgår uppgifter om antal sökande, studerande och examinerade för samtliga pågående och avslutade utbildningar fördelat på utbildningsanordnare och utbildningsomgångar.

Tabell 3: Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 1.

Utbildningsanordnare	Utbildningens namn	Omgång	Antal platser	Antal sökande ²	Antal studerande vid start	Antal examinerade ¹
Plushögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	1	35	227	39	17
Plushögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	2	35	219	38	13
TUC	Kontakttolk i tigrinja	1	12	58	20	14
TUC	Kontakttolk i tigrinja	2	12	<i>Inställd</i>		
TUC	Kontakttolk i arabiska	1	20	137	23	18
TUC	Kontakttolk i arabiska	2	20	104	16	11
TUC	Kontakttolk i somaliska	1	12	52	11	4
TUC	Kontakttolk i somaliska	2	12	<i>Inställd</i>		

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter oktober 2022.

1) Antal examinerade kan öka om studerande kompletterar sina studier i efterhand.

2) Uppgifterna om sökande som redovisas i denna tabell är antalsuppgifter som utbildningsanordnarna lämnat till Myndigheten för yrkeshögskolan. Dessa kan skilja sig från den statistik som SCB framställer om sökande till yrkeshögskolan och som baseras på personuppgifter om de sökande.

Av de tre utbildningar som beviljades i den andra ansökningsomgången har den första utbildningsomgången genomförts och avslutats. Den andra utbildningsomgången har påbörjats för samtliga tre utbildningar men avslutas först under 2023.

Tabell 4: Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 2.

Utbildningsanordnare	Utbildningsnamn	Omgång	Antal platser	Antal sökande ²	Antal studerande vid start	Antal examinerade ¹
Plushögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	1	35	358	35	19
Plushögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	2	35	368	33	<i>Avslut 2023</i>
ABF	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinska	1	35	159	46	4
ABF	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinska	2	35	172	41	<i>Avslut 2023</i>
Wiks	Kontakttolk arabiska/somaliska/ tigrinja	1	35	82	25	12
Wiks	Kontakttolk arabiska/somaliska/ tigrinja	2	35	27	26	<i>Avslut 2023</i>

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter oktober 2022.

1) Omgång 1 av de utbildningar som beviljades i andra ansökningsomgången avslutades sommaren 2022. Antalet examinerade förväntas öka när studerande kompletterar sina studier i efterhand.

2) Uppgifterna om sökande som redovisas i denna tabell är antalsuppgifter som utbildningsanordnarna lämnat till Myndigheten för yrkeshögskolan. Dessa kan skilja sig från den statistik som SCB framställer om sökande till yrkeshögskolan och som baseras på personuppgifter om de sökande.

För de utbildningsomgångar i försöksverksamheten som startade 2019 var det 6,0 sökande per plats. Antalet sökande per plats minskade de två efterföljande åren till 5,4 sökande per plats 2021. Även antalet behöriga sökande per plats minskade mellan 2019 och 2021 från 1,6 till 1,2. Omkring en fjärdedel av de sökande under perioden 2019–2021 har varit behöriga sökande.

Tabell 5: Ansökningar, sökande och behöriga sökande (antal och per plats) för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2021.^{1) 2)}

Startår	Antal platser	Antal ansökningar	Antal sökande	Antal behöriga sökande	Antal ansökningar per plats	Antal sökande per plats	Antal behöriga sökande per plats
2019	79	493	471	128	6,2	6,0	1,6
2020	55	336	316	69	6,1	5,7	1,3
2021	105	599	562	131	5,7	5,4	1,2

Källa: SCB

1) Tabellen avser endast utbildningsomgångar som startat, inställda utbildningsomgångar ingår ej.

2) I måttet ansökningar räknas varje person en gång för varje utbildningsomgång som personen sökt till. Måtten sökande och behöriga sökande avser däremot unika individer.

Andelen utnyttjade platser vid start har för försöksverksamheten varierat mellan åren. För utbildningsomgångarna som startade 2019 nyttjades nästan alla platser och andelen utnyttjade platser vid start var enbart 1 procent. År 2020 var det två utbildningsomgångar som ställdes in och då ökade andelen utnyttjade platser till 35 procent. Under både 2021 och 2022 har andelen utnyttjade platser vid start varit 10 procent.

Tabell 6: Outnyttjade platser vid start och studerande vid start för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2022.

Startår	Antal platser	Antal utnyttjade platser vid start ¹	Andel utnyttjade platser vid start ¹	Antal studerande vid utbildningens start ²
2019	79	1	1 %	93
2020	79	28	35 %	54
2021	105	10	10 %	106
2022	105	11	10 %	100

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter oktober 2022.

1) Outnyttjade platser vid start avser summan av inställda platser och utnyttjade platser under det första halvåret (den första rekvisitionsperioden) på varje enskild utbildningsomgång.

2) Studerande vid start avser antal studerande under det första halvåret (den första rekvisitionsperioden).

Examensgraden inom försöksverksamheten var 57 procent för de utbildningar som startade 2019 och därmed avslutades 2020. För de utbildningar som avslutades 2021 var examensgraden något lägre, 44 procent men den siffran kan komma att öka något. De utbildningar som avslutades 2022 har relativt nyligen avslutats varför antal examinerade och därmed examensgraden förväntas öka. Hittills har 33 procent av de studerande på dessa utbildningsomgångar tagit examen. De utbildningar som startade 2022 avslutas först under 2023.

Tabell 7: Studerande och examinerade på kontaktutbildning inom yrkeshögskolan som avslutats år 2020–2022.

Slutår	Antal studerande ¹	Antal examinerade ²	Examensgrad ²
2020	93	53	57 %
2021	54	24	44 %
2022	106	35	33 %

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter oktober 2022.

1) Avser samtliga studerande som bedrivit studier på utbildningsomgångarna.

2) Antal examinerade och därmed även examensgraden förväntas öka då studerande kompletterar sina studier i efterhand. Detta gäller framför allt slutår 2022 där utbildningsomgångarna avslutades sommaren 2022

3.5 Jämförelse med yrkeshögskolan som helhet

I försöksverksamheten har det under perioden 2019–2021 i genomsnitt varit 6,0 ansökningar per studerandeplats och år. Det är nästan lika många som för yrkeshögskolan totalt där det under samma period varit i snitt 6,1 ansökningar per studerandeplats.

Att det är ansökningar som presenteras och inte sökande beror på att det är möjligt för potentiella studerande att söka till flera olika utbildningar. 2021 var det 45 procent av alla sökande till yrkeshögskolan som sökte till flera utbildningar.¹⁶

Vad gäller behöriga sökande har det i försöksverksamheten i genomsnitt varit 1,4 behöriga sökande per studerandeplats under perioden 2019–2021. Det kan jämföras med i snitt 2,0 behöriga sökande per studerandeplats för yrkeshögskolan totalt under samma treårsperiod. Antalet behöriga sökande per plats har således varit lägre för försöksverksamheten än för yrkeshögskolan totalt. För yrkeshögskolan totalt har också antalet behöriga sökande per plats ökat under perioden 2019 till 2021 från 1,8 till 2,2. För försöksverksamheten gäller det motsatta med ett minskat antal behöriga sökande per plats under samma period.

Andelen utnyttjade platser vid start har för försöksverksamheten varierat mellan åren. Sammanlagt för perioden 2019–2021 har emellertid andelen utnyttjade platser vid start varit 15 procent. För yrkeshögskolan totalt har andelen för samma period varit något lägre med sammanlagt 11 procent utnyttjade platser vid start.

Examensgraden inom försöksverksamheten var 57 procent för de utbildningsomgångar som avslutades 2020. Det kan jämföras med yrkeshögskolan totalt där examensgraden 2020 var 72 procent. För de utbildningsomgångar inom försöksverksamheten som avslutades 2021 och 2022 är examensgraden hittills 44 procent respektive 33 procent. Examensgraden förväntas emellertid att öka, framför allt för de utbildningsomgångar som avslutades 2022 men även för 2021. Det bör också noteras att antal studerande inom försöksverksamheten är relativt litet varför varje enskild studerandes påverkan på examensgraden blir stor.

För att studerande ska kunna få en yrkeshögskoleexamen krävs det att den studerande har minst betyget Godkänt på alla kurser som ingår i utbildningen samt genomfört ett självständigt arbete (examensarbete).¹⁷ Som nämnts tidigare kan examensgraden komma att justeras då studerande kan komplettera kurser och att det kan finnas en viss fördröjning från att ledningsgruppen utfärdar examens- och utbildningsbevis till att studiedokumentationen inkommer till myndigheten.

¹⁶ Statistisk Årsrapport 2022 s. 13

¹⁷ 2 kap. 13 § förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan.

Även om det är en ofullständig bild går det ändå att se vissa trender. Jämfört med yrkeshögskolan totalt har försöksverksamheten hittills haft ungefär lika många ansökningar per plats, men betydligt färre behöriga sökande per plats, en aningen högre andel outnyttjade platser och en lägre examensgrad.

Samtidigt finns det stora skillnader mellan de olika utbildningarna. Jämförelsen kompliceras också av att det finns skillnader mellan de olika språken samt att två utbildningsomgångar som skulle startat under 2020 ställdes in på grund av brist på behöriga sökande. Att det är en försöksverksamhet med utbildningar i en ny utbildningsform under en pandemi bedöms ha påverkat resultaten och det syns också bland yrkeshögskolans övriga utbildningsområden där det finns vissa skillnader.

4 Bedömning av om utbildningar till kontakttolk inom yrkeshögskolan kräver nationellt likvärdigt innehåll

4.1 Bakgrund

Av uppdraget från regeringen framgår att delredovisningen bland annat ska innehålla en bedömning av om utbildningarna till kontakttolk inom yrkeshögskolan kräver nationellt likvärdigt innehåll. Myndigheten har i tidigare återrapportering av uppdrag gällande tolkutbildningar redovisat aktörers syn på behov av att tydliggöra tolkars kompetens för att bättre kunna bedöma och nyttja tillgängliga tolkresurser. Bland annat har tolkanvändande myndigheter och förmedlare av tolktjänster fört fram behovet av att kunna identifiera och bedöma nivån på tolkars kompetens och även för att bedöma behov av kompetensutveckling¹⁸.

I den återrapportering som nämns ovan redovisade myndigheten förslag på hur Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) kan användas för att tydliggöra kvalifikationskrav på tolkar¹⁹. I de fall tolkutbildningars resultat av lärande är författningsreglerade och får avslutas med en examen, är kvalifikationen nivåbestämd av regeringen. Det gäller examina från högskolan och yrkeshögskolan. I delrapporten gjordes en genomlysning av kvalifikationer som erhålls på annat sätt, exempelvis genom auktorisation och grundutbildningen till kontakttolk inom folkbildningen.

Myndigheten har även i tidigare återrapportering av regeringsuppdrag²⁰ lämnat förslag på ämnesområden som bör ingå i en utbildning till tolk i talade språk inom yrkeshögskolan. Utbildningarna bör omfatta 300–400 YHP och bedrivs på heltid/bedrivs med en studietakt på 100 procent. Det handlar om såväl ett breddat som ett fördjupat ämnesinnehåll samt praktik. Förslaget innebar att de studerande som avslutar utbildningen får en yrkeshögskoleexamen motsvarande SeQF-nivå 5 och att de ska vara väl förberedda för att klara Kammarkollegiets grundauktorisationsprov. Myndighetens bedömning var att utbildningen ska ha fastställda behörighetskrav, kursplaner och examenskrav, samt stå under statlig tillsyn.

Myndigheten har också i återrapporteringar och remissvar påpekat att det finns behov av att tydliggöra skillnader och likheter i tolkkompetens som erhålls från de olika utbildningsvägarna och genom auktorisation för att kunna bedöma värdet av respektive kvalifikation. Dels för att tolkanvändare bättre ska kunna beställa ”rätt” kompetens, dels för att potentiella studerande ska ha en förståelse för vad utbildningen kräver och leder till.

¹⁸ Myndigheten för yrkeshögskolan (2016). Överväganden och eventuella förslag rörande en kortare, intensiv, kontakttolkutbildning. Återrapportering delrapport 2016. Dnr MYH 2015/4726.

¹⁹ Förordningen (2015:545) om referensramen för kvalifikationer och livslångt lärande. Bilaga 1.

²⁰ Myndigheten för yrkeshögskolan (2016). Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk (sid 8). Dnr MYH 2015/4726. Slutrapportering

Med utgångspunkt i bland annat de redovisningar och förslag som myndigheten lämnade, initierade regeringen även en utredning om Effektiva och ändamålsenliga tolktjänster²¹. I kommittédirektivet angavs bland annat att utredaren skulle "analysera behovet av nationella mål för kvalifikationer på olika nivåer inom tolkområdet och vid behov föreslå sådana".

Av utredningens betänkande²² framgår inte direkt några tydliga ställningstaganden om behovet av nationella mål för kvalifikationer på olika nivåer. Det ges en beskrivning av de olika utbildningsvägar som finns till yrkesrollen tolk och en genomgång av innehållet i dessa. Utredningen går dock inte närmare in på bedömning av de olika kvalifikationernas nivåer utifrån referensramens beskrivningar av resultat av lärande i form av kunskaper, färdigheter och kompetenser. Det framgår inte heller om det finns behov av nationella mål och i så fall hur dessa kan uttryckas för olika kvalifikationsnivåer med utgångspunkt i olika behov av avancerad tolkkompetens.

Myndigheten för yrkeshögskolan framförde i sitt remissvar på Tolkutredningen²³ att man gärna sett att utredningen hade fördjupat och utvecklat sitt resonemang och analys för att komma fram till förslag hur referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande skulle kunna vara ett stöd för att bedöma tolkars kompetens. Myndigheten gjorde också bedömningen att utbildningar behöver ha en kärna av ett likvärdigt innehåll men att det kan finnas utrymme för förändringar av innehållet inom vissa områden vid behov, exempelvis fördjupningar inom hälso- och sjukvård och nya tolktekniker.

Vid ett eventuellt framtida framtagande av föreskrifter om nationellt likvärdigt innehåll av kontaktolktutbildningar inom yrkeshögskolan ser myndigheten behov av ett grundläggande och genomgripande arbete.

4.2 Reglering av utbildningar

4.2.1 Utbildningar inom yrkeshögskolan och bemyndiganden

De allmänna målen för yrkeshögskoleutbildning regleras i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan YHL och examina inom yrkeshögskolan regleras i förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan YHF. En utbildning inom yrkeshögskolan får avslutas med en yrkeshögskoleexamen eller en kvalificerad yrkeshögskoleexamen, 2 kap. 13-14 §§ YHF, förutsatt att examenskraven för respektive examina är uppfyllda. Kraven på resultat av lärandet motsvarar de kunskaper, färdigheter och kompetenser som finns i bilaga 1 i förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer och livslångt lärande (SeQF).²⁴

Totalt har myndigheten beslutat om föreskrifter för sju yrkesroller/utbildningar. De har omfattat utbildningar med inriktning på yrkesroller inom vård-, omsorgs- och hälsoområdet samt inom transport- och elområdet. I dessa föreskrifter har myndigheten för yrkeshögskolan använt sig av flera bemyndiganden än enbart 2 kap. 8 § YHF som ger myndigheten möjligheten att reglera de kunskaper, färdigheter och kompetenser som den studerande ska ha uppnått vid utbildningens slut.

Föreskrifterna har motiverats av att det är yrkesroller som bedöms ha en samhällsviktig funktion, att innehållet i utbildningarna behöver regleras så att det säkerställs att de studerande får samma utbildning eller yrkesroller/utbildningar som andra myndigheter har

²¹ Dir. 2017:104. Utredningen kom att benämnas Tolkutredningen.

²² Att förstå och bli förstådd. SOU 2018:83.

²³ MYH 2019/864

²⁴ MYH har på regeringens uppdrag tagit fram förslag till reviderade examenskrav avseende läranderesultat för kunskaper, färdigheter och kompetenser. MYH föreslår att examensordningen och examensbeskrivningen införs i en särskild bilaga till YHF och att den ges en tydligare riktning av tillämpad kunskap samtidigt som läranderesultatet för färdigheter betonas. Syftet är att på ett tydligare sätt återspegla yrkeshögskolans karaktär och särart, samtidigt som viss flexibilitet medges. Förslagen bereds av Regeringskansliet.

bemyndigande att reglera. Genom regleringen tydliggörs det för det anställande arbetslivet vilken kompetens som erhålls samtidigt som rörligheten på arbetsmarknaden underlättas. I bilaga 1 redovisas de olika bestämmelserna om bemyndigandena i sin helhet.

4.2.2 Vissa tolkutbildningar inom folkbildningen

I den förordning som reglerar statsbidrag för vissa tolkutbildningar inom folkbildningen och som myndigheten för yrkeshögskolan ansvarar för finns bestämmelser, 12–13 §§ förordning (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk (TolkF) som bemyndigar myndigheten att meddela föreskrifter²⁵.

Av 12 § TolkF framgår att myndigheten när det gäller sådan kontakttolkutbildning som statsbidrag lämnas, får meddela föreskrifter om

1. nationella förkunskapskrav,
2. nationella kursmål,
3. nationella prov, och
4. intyg för de som har genomgått utbildningen med godkänt resultat.

De nationella kursmålen ska vara mätbara.

Av 13 § TolkF framgår att myndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om fördelning av statsbidrag. Myndigheten får även meddela föreskrifter om beräkning av statsbidrag och verkställighet av denna förordning.

Myndigheten har påbörjat ett arbete med att ersätta villkorsbeslut och riktlinjer och i stället ta fram föreskrifter, med utgångspunkt i bemyndigandet i 12–13 §§ TolkF, avseende kontakttolkutbildning i form av en sammanhållen grundutbildning. Att föreskriva krav på förkunskaper, kursmål, examination och intyg/bevis på genomgången utbildning syftar till att underlätta för aktörerna och säkerställa en enhetlig hantering och rättstillämpning.

4.2.3 Tolkutbildningar inom högskolan

All utbildning på grundnivå och avancerad nivå i högskolan ska bedrivas i form av kurser. Kurser får sammanföras till utbildningsprogram. Utbildningar i tolkning mellan talade språk i offentlig sektor finns i olika former inom högskolan. Dels utbildning på grundnivå som ges i form av kurser eller utbildningsprogram, kandidatprogram i teckenspråk och tolkning som får avslutas med en kandidatexamen, dels utbildning på avancerad nivå efter avslutad grundutbildning (kandidatexamen) och forskarnivå.

Generella examensmål och krav för kandidatexamen föreskrivs av regeringen, så även kraven för examen på avancerad nivå. För utbildning som inte leder till en examen (kurser) har varje lärosäte rätt att föreskriva en kursplan samtidigt som det bör beaktas i vilken mån en ny kurs kan bidra till uppfyllandet av de mål som högskolelagen ställer på verksamheten.²⁶

De kurser som är aktuella utifrån en jämförelse med utbildningar inom yrkeshögskolan är grundkurser och fortsättningskurser i tolkning i offentlig sektor²⁷. Kursplanerna kan innehålla förkunskapskrav och andra villkor för tillträde till kursen, kursens innehåll, delkurser, förväntade studieresultat/krav på kunskande för godkänt resultat, examinationsformer med mera. Kursplanerna revideras vid behov. Varje lärosäte har även rätt att föreskriva vilket betygssystem som ska användas.

²⁵ Förordningen (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk.

²⁶ 1 kap. 5 § HL (1992:1434). När det gäller inrättande av kurser som ingår i utbildningsprogram görs denna typ av bedömningar inför berörd fakultetsnämnds beslut om att inrätta/revidera det aktuella programmet.

²⁷ Kurserna, TOFS I och II ges vid Stockholms universitet och har också bedrivits vid Lunds universitet.

4.3 Problem- och behovsanalys

4.3.1 Inledning

Utbildningar inom yrkeshögskolan har ett tydligt arbetslivsperspektiv då utbildningarna ska svara mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft. Av 6 § lag (2009:128) om yrkeshögskolan framgår att en utbildning ska utvecklas och bedrivas i samverkan mellan arbetsliv och utbildningsanordnare. Av 2 kap. 2 § i YHF (2009:130) framgår att utbildningen inom yrkeshögskolan väsentligen ska genomföras i samarbete med de delar av arbetslivet som berörs av utbildningen.

Även om det finns relativt stor frihet för anordnare och arbetsliv att tillsammans utforma utbildningar visar erfarenheter hittills från försöksverksamheten att utbildningarna i stort liknar varandra avseende utformningen. Detta kan bero på att myndigheten i sin information inför ansökningsomgångarna hänvisade till förslag på innehåll och upplägg som myndigheten tog fram i samband med återrapportering av det tidigare uppdraget²⁸. Det finns dock mindre skillnader mellan utbildningarna, till exempel avseende omfattning och innehåll och som kan spegla de olika behov som utbildningarnas ledningsgrupper och arbetslivskontakter framfört till utbildningsanordnaren vid framtagandet av utbildningsplanen.

Regeringen föreskriver kraven för examina inom högskolan och yrkeshögskolan och anger nivåerna med utgångspunkt i förordning (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF). Kvalifikationer som erhålls vid fullföljande av kurser vid högskolan och den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk inom folkbildningen (eller validering av motsvarande kunskaper) är inte författningsreglerade av regeringen och därmed är de inte heller med automatik nivåbestämda. Inte heller auktorisationsprovet har någon formell nivåbestämning motsvarande kraven i SeQF. Detta innebär att det är problematiskt att jämföra och värdera tolkkompetens och kvalifikationer från de olika utbildningsvägarna/motsvarande kunskaper och godkänt auktorisationsprov.

4.3.2 Berörda aktörers och intressenters syn på behov av styrning

Dialoger har förts med utbildningsanordnare av kontakttolkutbildningar inom ramen för försöksverksamheten inom yrkeshögskolan och med representanter från ledningsgrupper samt företrädare för branschorganisationer. I nuläget är det tre utbildningsanordnare som bedriver utbildningen. Därutöver har myndigheten haft kontakter och avstämningar med Kammarkollegiet och Tolk- och översättarinstitutet, den sistnämnda är en del av Institutionen för svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet och bedriver utbildningar i tolkning i offentlig sektor. Vid dessa kontakter har frågan lyfts om behovet av styrning av utbildningars innehåll samt om det behöver ställas vissa krav på de studerandes kunskaper, färdigheter och kompetens för att motsvara behovet av tolkkompetens.

De tre utbildningsanordnarna och företrädare för arbetslivet i ledningsgrupperna har fört fram att det utifrån deras erfarenheter av att bedriva utbildningar till kontakttolk inom yrkeshögskolan, finns behov av att styra innehåll och vad studerande ska kunna efter avslutad utbildning för att motsvara kraven på en kvalificerad tolk oavsett språkinriktning. Motivet är att tolkförmedlingar och tolkanvändare ska kunna bedöma tolkkompetens som erhålls oberoende av vilken anordnare eller var i landet som utbildningarna bedrivs. Det som bland annat lyfts från utbildningsanordnarna är behovet av kompetens i att både hantera nya tolktekniker och att stärka studerandes förmåga att utvärdera och reflektera över dilemman som olika tolksituationer framkallar. Dock uttrycks att det bör finnas en viss flexibilitet i innehållet. Det är inte behövligt att styra samtliga delar i utbildningen utan

²⁸ Myndigheten för yrkeshögskolan (slutrapport 2016) Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk. Bilaga 1. Dnr MYH 2015/4726

det bör finnas möjlighet att vissa delar av innehållet ska kunna förändras utifrån förändrande samhällsbehov.

Tolkbranschen är komplex och består av både offentliga och privata aktörer, som tolkförmedlingar och enmansföretag. I betänkandet som Tolkutredningen lämnade påpekades att "Utredningen erfar, bland annat efter en rad genomförda fokusgrupper med yrkesverksamma tolkar på olika kvalifikationsnivåer, att tolkarna i betydande grad pekar på att förhållandet mellan tolkar och förmedlande organ inte motsvarar den typ av partsförhållanden som arbetsmarknaden i övrigt normalt kännetecknas av".²⁹ Betänkandet pekar på att det behövs en utveckling av tolkyrket som en förutsättning för att offentlig sektor långsiktigt ska kunna försörjas med kvalitativa tolktjänster. Det förutsätter förändringar som rör utbildning, auktorisation och offentlig styrning.³⁰

I dialogerna myndigheten för yrkeshögskolan har fört med utbildningsanordnare och relevanta aktörer har betydelsen av samverkan mellan arbetsliv och utbildning lyfts. I myndighetens samtal med olika aktörer har det framkommit att komplexiteten inom tolkbranschen gör att det saknas och är svårt att ta fram gemensamma överenskommelser.

4.3.3 Bedömning

Av bestämmelsen i 2 kap. 8 § YHF framgår att myndigheten får föreskriva om vilka kunskaper, färdigheter och kompetenser som alla studerande ska ha uppnått vid utbildningens slut i de fall det är utbildningar med en inriktning som kräver nationellt likvärdigt innehåll. Av bestämmelsen framgår att det ska vara fråga om en utbildning som

1. *det ställs vissa krav på i lag eller förordning*
2. *leder till ett yrke eller en funktion där det ställs vissa krav på utbildningens examen för att legitimation för yrket eller funktionen ska kunna utfärdas eller där det ställs andra krav på utbildningen för behörighet, godkännande eller certifiering för yrket eller funktionen,*
3. *leder till ett yrke som har en samhällsviktig funktion, eller*
4. *av säkerhetsskäl måste ha ett nationellt likvärdigt innehåll.*

Myndigheten får även meddela föreskrifter om andra utbildningar med inriktning som kräver nationellt likvärdigt innehåll än sådana som anges i första stycket.

Innan myndigheten meddelar föreskrifterna ska den höra företrädare för berörda myndigheter och organisationer.

Myndigheten har i tidigare återrapporteringar bedömt att tolkar fyller en samhällsviktig funktion³¹. I betänkandet som den sk Tolkutredningen³² lämnade konstaterades att "Tillhandahållandet av tolktjänster representerar betydande samhällsvinster i termer av rättssäkerhet och patientsäkerhet, integration och stärkandet av en demokratisk samhällsutveckling".

Myndigheten för yrkeshögskolan ser att det utifrån 2 kap. 8 § YHF går att föreskriva om nationellt likvärdigt innehåll om utbildningar till kontakttolk även om det vid ett eventuellt framtagande behöver genomföras en grundlig behovsanalys och genomgång av vad som ska föreskrivas.

De synpunkter som redovisas i avsnitt 5.3.2 visar på en uttryckt önskan från berörda aktörer av starkare styrning av utbildningarna för att öka likvärdigheten i syfte att

²⁹ Att förstå och bli förstådd SOU 2018:83, s.143–144.

³⁰ Att förstå och bli förstådd, SOU 2018:83, s. 241.

³¹ Myndigheten för yrkeshögskolan (slutrapport 2016) Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk s.10. Dnr MYH 2015/4726

³² Tolkutredningens (2018) betänkande Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83).

synliggöra och stärka tolkkompetens som erhålls i utbildningar inom yrkeshögskolan. Avslutade och pågående utbildningar inom försöksverksamheten av kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan har många likheter men det finns även vissa skillnader vad gäller omfattning och innehåll. Detta kan få till konsekvens att det finns en oklarhet om vilken kompetens som erhålls.

Av betänkandet som lämnades av Tolkutredningen³³ framgår, som tidigare nämnts, att förhållandet mellan tolkar och förmedlande organ inte motsvarar den typ av partsförhållanden som arbetsmarknaden i övrigt normalt kännetecknas av. I och med att arbetslivet har en tydlig roll inom yrkeshögskolan att utveckla utbildningar kan sådana förhållanden som beskrivs försvåra en långsiktig utveckling för att stärka likvärdigheten i utbildningar inom yrkeshögskolan.

Myndighetens generella utgångspunkt, när det gäller föreskrifter om nationellt likvärdigt innehåll, är att det ska vara funktionella föreskrifter med krav som leder till likvärdiga utbildningar och likvärdig kompetens men som även ger visst utrymme för utveckling/förändring av utbildningens innehåll och genomförande. Behovet av flexibilitet i utbildningarna utifrån förändrade samhällsbehov har lyfts av aktörer, vilket talar för att en eventuell reglering av kontakttolkutbildningar behöver beakta sådana behov.

När det gäller utbildningar till kontakttolk/tolkar i talade språk inom offentlig sektor så bedrivs sådana inom olika utbildningsformer och på olika nivåer. Staten lämnar statsbidrag för utbildningar till kontakttolk inom folkbildningen, yrkeshögskolan och högskolan. Dessutom finns det korta utbildningar som inte finansieras av staten, exempelvis internutbildningar vid tolkförmedlingar och utbildningar som bekostas av studerande.

Det pågår en beredning på Regeringskansliet av förslag till reviderade examenskrav för utbildningar inom yrkeshögskolan. Därutöver genomför myndigheten ett arbete med att ta fram förslag till föreskrifter om bland annat nationella förkunskapskrav och nationella kursmål för den sammanhållna grundutbildningen som bedrivs inom folkbildningen.

De ovan beskrivna förhållandena och omständigheterna behöver beaktas i de fall kontakttolkutbildningar fortsättningsvis ska bedrivas inom yrkeshögskolan och om reglering av kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan övervägs.

Sammanfattningsvis bedömer myndigheten att det, enligt det bemyndigande myndigheten har enligt 2 kap. 8 § YHF, finns möjlighet att föreskriva om nationellt likvärdigt innehåll i de fall kontakttolkutbildningar fortsättningsvis ska bedrivas inom yrkeshögskolan. Bedömningen är att det finns goda skäl att överväga en starkare styrning för att öka likvärdigheten och för att bidra till tydlighet avseende utbildningarna innehåll och nivå. Behovet av föreskrifter behöver utredas och analyseras ytterligare. De slutgiltiga resultaten av försöksverksamheten behöver kunna presenteras och en behovsanalys och konsekvensbedömning kan därefter genomföras i syfte innan ett föreskriftsarbete kan påbörjas.

Myndigheten anser att ytterligare beredning av behov av föreskrifter, inom vilka ämnesområden och krav på resultat av lärande för olika nivåer, behöver göras med aktörer inom andra utbildningsformer, användare av och förmedlare av tolktjänster samt med Kammarkollegiet som ansvarar för auktorisation av tolkar. Det finns behov av att få en gemensam begreppshantering och nomenklatur för att beskriva tolkkompetens och därmed underlätta tillgodoräknanden och övergångar mellan de olika utbildningsvägarna.

³³ Tolkutredningens (2018) betänkande Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83).

5 Analys

5.1 Identifierade utmaningar, hinder, möjligheter och iakttagelser

I den uppföljning och utvärdering myndigheten genomfört av försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan går det att se vissa övergripande mönster och slutsatser. I nuläget är de fortfarande preliminära och av mer övergripande natur. En mer utförlig och detaljerad analys ser myndigheten som lämpligast och möjlig i slutredovisningen av uppdraget om försöksverksamheten.

5.1.1 Utbildningarnas genomförande, innehåll och upplägg

Under försöksverksamheten har myndigheten totalt beviljat sju utbildningar motsvarande 14 utbildningsomgångar och 368 studerandeplatser. De har i stort haft ett liknande innehåll och en liknande omfattning trots att myndigheten inte styr utbildningarnas innehåll genom till exempel nationellt likvärdigt innehåll. Att det finns så pass stora likheter mellan utbildningarna kan möjligtvis vara en effekt av att myndigheten sedan 2014 haft en vägledande studieplan för den sammanhållna grundutbildningen kontakttolk³⁴ inom folkbildningen och att myndigheten i tidigare återrapporteringar³⁵ tagit fram förslag på vad en kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan skulle kunna innehålla. Samtidigt finns det vissa skillnader mellan utbildningarna och myndighetens tidigare förslag, vilket kan tyda på att det arbetsliv som medverkat i utbildningarnas framtagande också beaktat behov av vilka aktuella kunskaper, färdigheter och kompetenser som efterfrågas.

Samtliga utbildningar har haft studieformen distans med mellan 10–14 fysiska träffar. Som nämnts tidigare har studieform inte varit en del av myndighetens prövning av dessa ansökningar. Att samtliga beviljade utbildningar har studieformen distans är endast en följd av att ansökningar med studieformen bunden inte bedömts i lika hög grad uppfylla de krav som ska beaktas vid fördelning av statsbidrag. Studieformen distans kan eventuellt erbjuda möjligheten till mer flexibla studier samt en möjlighet för utbildningsanordnarna att hitta lämpliga studerande i ett större geografiskt område. De fysiska träffarna har som regel organiserats på helger, delvis på uppmaning av de studerande då många av dem tycks kombinera sina studier med arbete.

I myndighetens dialog med utbildningsanordnare, ledningsgrupper och relevanta aktörer har det inte framkommit något uppenbart som skulle göra utbildningarnas längd, innehåll och förutsättningar olämpliga för utbildningarnas syfte. Det har heller inte i myndighetens dialog med utbildningsanordnarna eller i tillsyn och kvalitetsgranskningar som myndigheten genomfört framkommit att utbildningarnas upplägg skulle vara något hinder för att genomföra utbildningen.

Myndigheten har fått signaler från studerande att möjligheterna att komplettera med kurser som de inte har genomfört eller inte fått godkänt är begränsade i och med att utbildningarna har upphört. Myndigheten har i dessa fall hänvisat till andra utbildningsanordnare som har pågående utbildningar. Möjligheter till kompletteringar kommer att vara begränsade för de studerande som genomför sin utbildning på de sista utbildningsomgångarna.

5.1.2 Antagning till utbildningen, särskilda förkunskaper och urval

Enligt 3 kap. 1 § YHF krävs att den sökande har grundläggande behörighet för att kunna antas till utbildningen. Det innebär att den som antas

1. har avlagt en gymnasieexamen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning,

³⁴ Vägledande studieplaner, MYH 2014/310, reviderat MYH 2022/3146.

³⁵ Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk MYH 2015/4726.

2. har en svensk eller utländsk utbildning som motsvarar kraven i 1,
3. är bosatt i Danmark, Finland, Island eller Norge och där är behörig till motsvarande utbildning, eller
4. genom svensk eller utländsk utbildning eller praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utöver det har samtliga utbildningar i försöksverksamheten använt möjligheten av 3 kap. 3 § YHF om att man även får ställa krav på särskilda förkunskaper som ska vara nödvändiga för att den studerande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Det har inneburit lägst betyget E/3/G i Svenska 2 eller Svenska som andraspråk 2 samt goda eller mycket goda språkkunskaper i tolkspråket alternativt målspråket.

I myndighetens dialoger med utbildningsanordnare och andra relevanta aktörer har utbildningarnas krav och nivå på särskilda förkunskaper varit något som tidigt lyfts och som även därefter varit ett återkommande ämne i dialogen. Reflektioner från flera aktörer har varit att höga förkunskapskrav inom båda språken är nödvändiga för att de studerande ska kunna genomföra och tillgodogöra sig utbildningen. Andra reflektioner är att myndigheten för dialog med utbildningsanordnare och ledningsgrupper under utbildningens genomförande och att det är viktigt att genom antagningsprocessen säkerställa att de studerande har förutsättningar att kunna tillgodogöra sig utbildningen och att de har faktiska kunskaper som motsvarar behörighetskraven. Bedömningen är att det är för tidigt att dra slutsatser om vilka förkunskapskrav som skulle kunna vara mer korrekta men att det handlat om att kraven snarare skulle kunna vara högre än idag. Det medför dock en risk för att det skulle medföra ett minskat antal behöriga sökande.

I utbildningsanordnarnas kommunikation med myndigheten lyfts att antagningsprocessen till kontakttolkutbildningarna är resurs- och tidskrävande och därmed ökar kostnaden för att bedriva utbildningen. Specifikt lyfter de svårigheterna att testa huruvida de sökandes kunskaper motsvarar de formella kraven, då det ofta kan saknas formell dokumentation. För att säkerställa de sökandes språkkunskaper krävs det språktester som kräver en särskild kompetens hos utföraren och som kan vara tidsmässigt omfattande. Språktesterna innehåller ofta både en skriftlig och en muntlig del. Utbildningsanordnarna har tagit fram lösningar för att genomföra dem digitalt och via länk då de riskerat att förlora många sökande om proven skulle ha genomförts på plats. I de fall utbildningar inom försöksverksamheten fått ett stort antal ansökningar kan antagningsprocessen bli tidskrävande för att avgöra vilka sökanden som uppfyller de särskilda förkunskapskraven och därefter genomföra ett eventuellt urval.

De utbildningar i försöksverksamheten som omfattar fler än ett språk har ytterligare problem med att få till en lämplig balans och förutsägbarhet i antalet studerande mellan de olika språken. Utifrån yrkeshögskolans regelverk kan man inte genom antagning eller urval kvotera studerande utifrån språk då urval och behörighetsprövning endast kan göras utifrån det som formuleras i 3 kap. 1–7 §§ YHF. Detta gör det svårt att planera genomförandet av utbildningen. Det beror dels på antalet ansökningar, dels hur stor del av de som söker som motsvarar behörighets- och urvalskriterierna. Detta kan göra det svårt att få till en lämplig storlek på grupperna utifrån ett pedagogiskt perspektiv och för att möta behoven av relevant tolkspråk.

På en utbildning som erbjuder utbildning i tre språk kan en utbildningsanordnare till exempel önska sig en fördelning på 15, 10 och 10 studerande men efter antagning hamna i en situation där grupperna är 22, 7 och 6. En sådan fördelning riskerar att skapa små grupper som inte ger ekonomisk bärighet och att arbetslivets behov av tolkkompetens inte till fullo kan mötas.

Tolk- och översättarinstitutet har ett särskilt tillstånd från UKÄ att genomföra antagningsprov på sina utbildningar. Inom försöksverksamheten har myndigheten fått frågor hur det matchar med yrkeshögskolans regelverk. Myndigheten har svarat att man inte kan genomföra antagningsprov men att vid ett eventuellt urval enligt 3 kap. 6–7 §§ får använda urvalsgrunder, betyg, tidigare utbildning och yrkeserfarenhet samt särskilt

prov men som endast får avse kunskaper och färdigheter som är nödvändiga för att den sökande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen.

5.1.3 Sökande och studerande

Även om den data som finns tillgänglig för försöksverksamhetens utbildningar är preliminär och inte fullständig finns det vissa tendenser som har framkommit i myndighetens uppföljning. Uppföljningen visar att det finns skillnader mellan enskilda utbildningar men att göra jämförelser mellan enskilda utbildningar ser myndigheten inte som signifikant. Utifrån uppdraget och syftet med försöksverksamheten så är de preliminära jämförelser som kan göras att titta på mått som antalet sökande, behöriga sökande och examensgrad i utbildningar inom försöksverksamheten som helhet och jämföra dessa data med yrkeshögskolan som helhet.

Under försöksverksamheten har två utbildningsomgångar ställts in med hänvisning till att antalet behöriga sökande var för lågt och som helhet har utbildningarna haft en lägre andel behöriga sökanden och en lägre examensgrad jämfört med yrkeshögskolan totalt.

Utbildningsanordnarna har själva hänvisat till att coronapandemin kan ha påverkat resultaten även om det från myndighetens håll är svårt att utläsa exakt hur, i och med att försöksverksamheten inte har resultat att tillgå längre tillbaka i tiden. I myndighetens dialog med utbildningsanordnarna har det framkommit att många som antagits till utbildningen inte har påbörjat sina studier eller som i ett tidigt skede av utbildningen avbrutit dem. Andelen outnyttjade platser är också något högre jämfört med yrkeshögskolan som helhet.

En orsak till avhopp skulle kunna vara att även om man klarar de särskilda förkunskapskrav i språk som ställs på utbildningarna kan det uppfattas som otillräckligt. Inte sällan har de som avbryter utbildningen brister i någon av språken och då ofta i svenska³⁶.

5.1.4 Förutsättningar att bedriva kontakttolkutbildningar

En eventuell risk som påtalades i myndighetens inledande dialoger med aktörer inom tolkbranschen är om de utbildningsanordnare som skulle bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan skulle hitta undervisande personal med rätt kompetens och i tillräcklig mängd. I myndighetens dialog och kvalitetsgranskningar har några sådana problem inte framkommit utan undervisande personal med tillräcklig kompetens har funnits tillgänglig för att bedriva utbildningarna. Sedan har utbildningsanordnarna lyft att det inte alltid har varit enkelt att hitta undervisande personal, utan att det krävt ett omfattande arbete och varit möjligt genom att undervisande personal undervisat hos flera utbildningsanordnare, såväl på folkhögskola som yrkeshögskola.

En svårighet har varit att utbildningsanordnarna först efter genomförd antagning fått reda på hur stora de olika språkgrupperna blivit, vilket gjort processen mer osäker och tidspressad. Detta eftersom den undervisande personalen kan behöva vara med tidigt i antagningsprocessen för att överse språktester i antagningsprocessen, fysiska träffar, examinationer och eventuella omprov.

Under försöksverksamheten har det framkommit att utbildningsanordnarna upplever att kostnaden för att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan är hög. Särskilt nämns personalkostnaderna, då det beskrivs att tolkutbildningar är personalintensiva, särskilt om man har flera språkgrupper. Det finns också pedagogiska utmaningar då det är svårt att undervisa i stora grupper och praktiska moment och övningar behöver göras i mindre grupper med en lärare närvarande.

Från utbildningsanordnarna beskrivs att det har varit svårt att planera sitt personalbehov då man inte kan kvotera sökande utifrån språk vid antagningen.

³⁶ Årsredovisning 2021; MYH 2021/6610

Det statsbidrag som myndigheten beviljar utgår från ett grundbidrag på 56 000 kr, som motsvarar en studerandeplats i heltidsutbildning över 40 veckor. Utöver grundbidraget kan utbildningsanordnarna söka tillägg för vissa kostnadsdrivande faktorer. Varje tillägg motsvarar tio procent av grundschablon. Summan av tilläggen genererar en viss schablon som går att ansöka om. Utbildningarna som är del av försöksverksamheten har beviljats statsbidrag mellan 70 800 kr och 78 400 kr per årsplats.

Myndigheten har fått signaler från utbildningsanordnarna att den ersättning de erhåller i form av statsbidrag inte upplevs motsvara de kostnader som finns för att bedriva utbildningen. En ansökan inkom från utbildningsanordnare om att få en högre ersättning än den beslutade statsbidragsnivån, då de vid planering av utbildningen insåg att nivån på statsbidraget de ansökt om inte mötte de kostnader som fanns för att bedriva kontakttolkutbildningen med hög kvalitet. Myndigheten beviljade ansökan då den nya nivån inte skiljde sig från övriga utbildningars godkända ersättningsnivåer.

I nuläget har mer än en utbildningsanordnare återkopplat till myndigheten att de inte skulle bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan om det inte sker förändringar i förutsättningarna. Under försöksverksamheten har myndigheten inte begärt in särskilda budgetar eller redovisning av faktiska kostnader och anser att det är för tidigt att dra några slutgiltiga slutsatser i frågan. Det finns olika faktorer som kan påverka kostnadsbilden, så som exempelvis graden av medfinansiering, möjligheterna att fördela de studerande i språkgrupper redan vid antagningen, undervisningens upplägg och upplägget för språktester. Vid ett eventuellt permanentande av tolkutbildningar i yrkeshögskolan behöver dessa faktorer ses över.

5.1.5 Lärande i arbete - LIA

Utbildningar inom yrkeshögskolan har som syfte att leda till arbete eller egenföretagande inom ett yrkesområde. Det är därför viktigt att utbildningar inom yrkeshögskolan har en nära kontakt med arbetslivet vilket sker genom att arbetslivet både är med och formar utbildningar men även genom en direkt koppling under utbildning där LIA utgör en central del. Som en del i medfinansieringen av yrkeshögskoleutbildningar kan arbetslivet erbjuda mottagande av LIA-studerande.

Genom LIA kan de studerande ha möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser på en arbetsplats där företrädare för arbetslivet aktivt får delta med planeringen, organiseringen och genomförandet. LIA är en integrerad del av utbildningen och bidrar på så vis till utbildningsmålen.

I myndighetens inledande samtal med aktörer i tolkbranschen har LIA lyfts som något som både kan vara värdefullt för studerande och något som särskiljer kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan från andra utbildningar. Det har också lyfts fram i de ansökningar som inkommit till myndigheten om att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan där mängden LIA varierat mellan 30 och 100 YHP.

Under försöksverksamheten har det samtidigt visat sig vara svårt att få till den mängd LIA som planerats, i tillräcklig mängd och för samtliga studerande. Det är utbildningsanordnaren som har det slutgiltiga ansvaret för att alla studerande erbjuds en LIA-plats. Under försöksverksamheten har flera ansökningar om ändrade utbildningsplaner inkommit till myndigheten om att minska omfattningen på utbildningens LIA och i stället kompensera genom ett ökat fokus på rollspel och praktiska övningar i andra kurser.

I ansökningar om ändringar i utbildningsplanen har mängden LIA minskats till att vara mellan 20–50 YHP.

Eventuella svårigheter med att anordna LIA var något som lyftes i myndighetens tidiga samtal med utbildningsanordnare och andra aktörer. De exakta orsakerna till att LIA har varit så svårt att organisera är inte helt tydligt men tolkbranschens komplexitet med

många olika aktörer och egenföretagares begränsade möjligheter att ta sig an studerande har lyfts fram av utbildningsanordnarna. Coronapandemin har inte förenklats situationen och varit något som lyfts som gjort en redan komplex situation svårare.

Myndigheten ser att tillgången till LIA är något som behöver förbättras om kontakttolkutbildningar ska bli en permanent del av yrkeshögskolan. Branschföreträdare har framfört att myndigheten skulle kunna vara en stödjande part även om det i slutändan är en process som arbetslivet och utbildningsanordnarna gemensamt behöver lösa.

6 Sammanfattande diskussion och framtida frågor

6.1 Slutsatser och bedömningar

De viktigaste slutsatserna och bedömningarna grundar sig på data som hittills kommit fram vid uppföljningar om utbildningar, resultat från tillsyn och kvalitetsgranskningar, dialoger med berörda aktörer och tidigare återrapporteringar. Dessa sammanfattas i följande punkter nedan. I de efterföljande avsnitten beskrivs dessa mer ingående. Försöksverksamheten är ännu inte slutförd och det är först i myndighetens slutredovisning 2024 som mer slutgiltiga slutsatser kan presenteras.

- De preliminära resultaten från uppföljningen visar att utbildningarna haft ungefär lika många ansökningar per plats, men betydligt färre behöriga sökande per plats, en aningen högre andel outnyttjade platser och en lägre examensgrad i jämförelse med yrkeshögskolans totala statistik.
- En längre utbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan är möjlig att genomföra. Yrkeshögskolans nära koppling till arbetslivet upplevs som positiv och yrkeshögskolan kan vara en pusselbit i utbildningssystemet för att tillgodose samhällets behov av kvalificerade kontakttolkare.
- Under försöksverksamheten har det samtidigt visat sig vara svårt att få till den mängd LIA som planerats, i en tillräcklig mängd och för samtliga studerande. De skäl som framkommit är påverkan av pandemin, egenföretagares och tolkförmedlares begränsade möjligheter att ta sig an studerande då man anser att det generellt saknas erfarenhet och resurser för att ta emot studerande.
- Det finns inget som hindrar att ha "språkneutrala" utbildningar till kontakttolk inom yrkeshögskolan där språkinriktning förändras över tid beroende på behov.
- Kontakttolkutbildningar är personalintensiva, särskilt om man har flera språkgrupper, vilket innebär att de ekonomiska förutsättningarna inom yrkeshögskolan inte är optimala.
- I myndighetens tillsyn och kvalitetsgranskning har det inte framkommit några betydande brister i utbildningarnas utförande. Utbildningsanordnarna har genomfört utbildningar enligt de författningar som reglerar yrkeshögskolan och arbetat med att förbättra och utveckla utbildningarna.
- Det finns goda skäl att överväga en starkare styrning av utbildningarna för att öka likvärdigheten, i syfte att synliggöra och stärka tolkkompetens som erhålls i utbildningar inom yrkeshögskolan. Det finns möjligheter att föreskriva om nationellt likvärdigt innehåll men mer resultat från försöksverksamheten behöver finnas för att fatta beslut om att påbörja ett föreskriftsarbete. Ett beslut om nationellt likvärdigt innehåll för tolkutbildningen inom yrkeshögskolan skulle, tillsammans med föreskrifter om innehåll i tolk inom folkbildningen, bidra till att det blir tydligare vad olika tolkutbildningar leder till när det gäller innehåll och nivå.

- Det har visat sig vara svårt att hitta studerande med tillräckliga förkunskaper och processen för att anta studerande har uppfattats som komplicerad, tidskrävande och kostsam. De sökande saknar ibland formell dokumentation av behörigheten. I de fall utbildningar inom försöksverksamheten fått ett stort antal ansökningar kan antagningsprocessen därför bli tidskrävande för att avgöra vilka sökanden som uppfyller de särskilda förkunskapskraven och därefter genomföra ett eventuellt urval genom tester.
- De utbildningar i försöksverksamheten som omfattar fler än ett språk har ytterligare problem med att få till en lämplig balans och förutsägbarhet mellan de olika språken. Utifrån yrkeshögskolans regelverk kan man inte genom antagning eller urval kvotera studerande utifrån språk utan urval och behörighetsprövning kan endast göras utifrån det som formuleras i 3 kap. 1–7 §§ YHF. Detta gör det svårt att planera genomförandet av utbildningen.
- Den komplexitet som präglar tolksystemet med många olika aktörer, privata och offentliga, samt utbildningar på olika nivåer, bidrar till att myndigheten ser stor vikt av att det etableras en starkare, mer hållbar och långsiktig struktur för samverkan och koordination mellan aktörer som tillsammans bidrar till att tillgodose samhällets behov av tolkar. Myndigheten kan ha en roll i detta men kan inte ensamt genomföra en sådan uppgift.
- Myndigheten ser eventuellt möjligheter att de nya formerna av utbildningar inom yrkeshögskolan (kurser och kurspaket samt YH-flex) kan bidra till fler kvalificerade tolkar. En beskrivning följer i avsnitt 6.6. Detta behöver dock utredas vidare.

Svårigheten att få till LIA i tillräcklig mängd och omfattning för samtliga studerande är något som myndigheten ser behov av ytterligare uppföljning kring. Myndigheten ser att tillgången till LIA är något som behöver förbättras om kontakttolkutbildningar ska bli en permanent del av yrkeshögskolan. Branschföreträdare har framfört att myndigheten skulle kunna vara en stödjande part även om det i slutändan är en process som arbetslivet och utbildningsanordnarna gemensamt behöver lösa. Även de frågor som lyfts kring antagnings- och urvalsprocess av sökande och ekonomiska förutsättningar behöver ytterligare belysas.

6.2 Uppföljning och utvärdering

När Tolkutredningen³⁷ lämnade sitt betänkande i december 2018 hade inga utbildningar inom försöksverksamheten hunnit starta. I Myndigheten för yrkeshögskolans yttrande över de delar av utredningen som berör försöksverksamheten med tolkutbildning inom yrkeshögskolan instämde myndigheten i att, förutsatt att försöksverksamheten faller väl ut, yrkeshögskolan skulle kunna utgöra ett viktigt komplement till kompetensförsörjning av tolkar i talade språk i Sverige³⁸.

I de första resultaten från uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten har det inte framkommit något som i stort ändrar denna ståndpunkt. Från försöksverksamheten har det framkommit att en längre utbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan är möjlig att genomföra. Utbildningar har beviljats, studerande har antagits, utbildningen har genomförts och examina har utfärdats. Utbildningarna inom försöksverksamheten har haft ett innehåll, upplägg och struktur som av aktörerna uppfattats som relevant. Yrkeshögskolans nära koppling till arbetslivet upplevs som positivt och yrkeshögskolan kan vara en del av utbildningssystemet för att tillgodose samhällets behov av kvalificerade kontakttolkar.

³⁷ Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talande språk SOU 2018:83.

³⁸ Dnr MYH 2019/864.

I myndighetens tillsyn och kvalitetsgranskning har det inte framkommit några betydande brister i utbildningarnas utförande och utbildningsanordnarna har genomfört utbildningar enligt de författningar som reglerar yrkeshögskolan. De utbildningsanordnare som varit med i försöksverksamheten säger sig också ha lärt sig mycket och har kunnat arbeta med att förbättra och utveckla utbildningarna.

Det har inte framkommit några formella hinder i yrkeshögskolans regelverk som hindrar kontakttolkutbildningar att bedrivas inom yrkeshögskolan. Däremot så har ett antal dilemman identifierats bland annat vad gäller antagning och urval, tillgång till LIA-platser samt ekonomiska förutsättningar.

De preliminära resultaten från uppföljningen av utbildningarna visar att resultaten varit svagare än yrkeshögskolan i stort med en lägre andel behöriga sökanden och en lägre examensgrad. Det har också visat sig vara svårt att hitta studerande med tillräckliga förkunskaper och processen för att anta studerande har uppfattats som komplicerad, tidskrävande och kostsam. Vilken effekt som coronapandemin har haft på dessa resultat är svårt att säga, men det har upplevts vara något som försvårat genomförandet av utbildningarna, särskilt när det gäller möjligheter att genomföra LIA-kurser.

Svårigheten att få till LIA i tillräcklig mängd och omfattning för samtliga studerande är något som myndigheten ser behov av ytterligare uppföljning kring, liksom de frågor som lyfts kring antagnings- och urvalsprocess av sökande och ekonomiska förutsättningar.

Försöksverksamheten är ännu inte slutförd och det är först i myndighetens slutredovisning 2024 som mer slutgiltiga slutsatser kan presenteras.

6.3 Behovsanalyser av utbildningar och tolkspråk

I försöksverksamheten har samtliga utbildningar varit språkspecifika med namn som till exempel "Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinska". Samtidigt har inga specifika språk angivits i de utbildningsplaner som medföljer utbildningar. De kunskaper, färdigheter och kompetenser som beskrivs utgår från termer av källspråk och målspråk och inga särskilda tolkspråk. Det finns inget som hindrar att ha "språkneutrala" utbildningar till kontakttolk inom yrkeshögskolan där språkinriktning förändras över tid beroende på behov.

I examensbevisen behöver det dock anges vilket tolkspråk och vilken utbildning som den studerande genomgått för att tolken ska kunna ingå i registret över utbildade tolkar som Kammarkollegiet ansvarar för.

En fördjupad omvärldsanalys kring både det kortsiktiga och långsiktiga behovet är viktig för att fånga vilka tolkspråk det finns behov av så att det inte utbildas kontakttolkar i språk som inte efterfrågas. Dock kan bedömningar av efterfrågan på tolktjänster, såväl volymmässigt som tolkspråk vara problematiska att genomföra. De senaste åren har visat att skeenden i omvärlden snabbt kan påverka behoven. Flyktingströmmar minskar från vissa områden och nya tillkommer. Ukrainska var till exempel inte ett språk med ett stort behov av tolkar i innan februari 2022. För att snabbt tillgodose det ökande behovet anordnades en ansökningsomgång i särskild ordning av myndigheten för att utbilda tolkar i ukrainska inom folkbildningen.³⁹

En osäkerhet i behovsanalyser kan särskilt gälla bedömning av behov av tolkar i mindre frekventa språk, där det dessutom kan finnas svårighet att både hitta studerande som vill/kan ta till sig utbildningen och lärarresurser med rätt kompetens som kan/vill undervisa i språket. Utbildningsanordnare av kontakttolkutbildningar inom folkbildningen med små språkgrupper kan erhålla ett högre statsbidrag på grund av dessa kostnadskrävande omständigheter medan det, inom yrkeshögskolan, är en enhetlig

³⁹ Statsbidrag beslutat för grundutbildningar till kontakttolk i ukrainska - Myndigheten för yrkeshögskolan (myh.se).

ersättningsnivå som ej är anpassad efter dessa förutsättningar. I yrkeshögskolan finns däremot andra tillägg att söka som är baserade på andra kostnadskrävande faktorer.

6.4 Nationellt likvärdigt innehåll

Av den problemanalys och bedömning som presenteras i kap. 4.3 framgår att det finns skäl att överväga en starkare styrning av utbildningarna för att öka likvärdigheten, i syfte att och synliggöra och stärka tolkkompetens som erhålls i utbildningar inom yrkeshögskolan.

Myndigheten för yrkeshögskolan ser att det utifrån 2 kap. 8 § YHF går att föreskriva om nationellt likvärdigt innehåll om utbildningar till kontakttolk även om det vid ett eventuellt framtagande behöver genomföras en grundlig behovsanalys och genomgång av vad som ska föreskrivas.

Myndigheten anser att ytterligare beredning av behov av föreskrifter, inom vilka ämnesområden och krav på resultat av lärande för olika nivåer, behöver göras med aktörer inom andra utbildningsformer, användare av och förmedlare av tolktjänster samt med Kammarkollegiet som ansvarar för auktorisation av tolkar. Mer resultat från försöksverksamhetens genomförande behöver också finnas tillgängliga för att ha tillräckligt underlag för att gå vidare med behovsanalys och konsekvensutredning.

6.5 Koordination och samarbete

Utöver komplexiteten inom tolkbranschen (beskrevs i kap. 4.3.2) är det också ett område där det finns utbildningar på flera olika nivåer (folkbildning, yrkeshögskolan och högskolan) under översyn av olika myndigheter inklusive Kammarkollegiet som ansvarar för register över utbildade och auktoriserade tolkar.

I myndighetens yttrande⁴⁰ över tolkutredningens betänkande skrevs att, oavsett utfallet av resultatet av försöksverksamheten, är det viktigaste att skapa en hållbar och långsiktig struktur för utbildning och auktorisation av tolkar för att tillgodose behovet av de kvalificerade tolktjänster samhället är i behov av.

Myndigheten ser att det är av stor vikt att det etableras en starkare, mer hållbar och långsiktig struktur för samverkan och koordination mellan aktörer som tillsammans bidrar till att tillgodose samhällets behov av tolkar. Många aspekter påverkar utbildningarna till kontakttolk, som överlappar och riskerar att negativt påverka varandra men också där det kan finnas samordningsvinster. Myndigheten kan ha en roll i detta men kan inte ensamt genomföra en sådan uppgift.

En starkare omvärldsanalys med tydligare kopplingar mellan arbetslivets behov av kompetens och vilka utbildningar som finns, kan endast tas fram i samarbete där en tydligare ansvarsfördelning och gemensam struktur finns.

Det finns många utbildningar på olika nivåer, med olika fokus och med olika längd. Bland dessa finns olika utbildningsvägar som består av kurser/sammanhållen utbildning inom folkbildning, olika alternativ inom yrkeshögskolan samt kurser av olika längd på högskolenivå. En gemensam syn på vad arbetslivet efterfrågar och vad de olika utbildningsvägarna kan göra för att möta detta behov behöver etableras.

6.6 Övriga insatser inom yrkeshögskolan

Sedan myndigheten 2017 fick i uppdrag att ansvara för en försöksverksamhet med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan har utbildningsformen genomgått en stor utveckling. Yrkeshögskolan har tilldelats utökad budgetram och fler utbildningsplatser har tillkommit och dessutom har ett antal utvecklingsinsatser och försöksverksamheter utvecklats nya former av utbildningar, inriktningar och studieformer. Yrkeshögskolans

⁴⁰ MYH 2019/864

utveckling kan också skapa nya möjligheter för att möta arbetslivets behov av tolkkompetens om det framöver skulle vara så att kontakttolkutbildningar blir en del av den reguljära yrkeshögskolan. Även om det som presenteras i detta kapitel inte prövats som en del för försöksverksamheten kan det ha en betydelse framöver.

Kurser och kurspaket inom yrkeshögskolan infördes 2020 som en försöksverksamhet och är sedan 2022 en permanent del av yrkeshögskolans utbud. Dessa utbildningar är kortare (upp till 99 YHP) och mer flexibla för att i högre grad svara mot arbetslivets behov av breddad och förnyad kompetens och riktar sig där till yrkesaktiva personer som behöver förnya eller bredda sin kompetens för att behålla jobbet (up-skill) eller gå vidare till nya mer avancerade arbetsuppgifter (re-skill).

Myndigheten har i tidigare åiterrapportering⁴¹ föreslagit att det utöver en längre sammanhållen utbildning till kontakttolk även kan finnas ett behov av kortare utbildningar för de kontakttolkarna som redan är yrkesaktiva men som kan ha ett behov av att specialisera eller bredda sina kunskaper. Liknande tankar har även lyfts av utbildningsanordnare och andra relevanta aktörer i dialoger med myndigheten.

Kurser inom yrkeshögskolan skulle därmed kunna vara en möjlighet till vidareutbildning för redan yrkesaktiva kontakttolkarna och myndigheten ser i nuläget inga formella hinder för utbildningsanordnare att ansöka om utbildningar inom kurser i yrkeshögskolan kopplat till kontakttolkarna. Hittills har dock ingen ansökan inkommit om att bedriva kontakttolkutbildningar inom ramen för kurser i yrkeshögskolan vilket gör att det i dagsläget inte finns några resultat att dra slutsatser från.

Myndigheten har på uppdrag från regeringen även ansvarat för en försöksverksamhet med målet att ta fram en snabbare och flexibel väg till en examen från yrkeshögskolan för den som redan har omfattande yrkeskunskaper. Myndighetens namn på denna insats är YH-flex.

YH-flex bygger på att man genom omfattande validering kan formalisera yrkeskunskaper och hitta en snabbare och mer flexibel väg för studerande med yrkeserfarenhet till examen. Under försöksverksamheten med YH-flex har myndigheten fått in en ansökan från en utbildningsanordnare som bedriver kontakttolkutbildning inom försöksverksamheten om att vara del i försöksverksamheten YH-flex. I den ansökningsomgång som utlystes 2021 för YH-flex beviljades ytterligare studerandeplatser för kontakttolkutbildningen inom YH-flex.

De beviljade YH-flex-platserna har dock inte nyttjats av utbildningsanordnaren. I myndighetens dialog med aktuell utbildningsanordnare har de beskrivit att de inte hade resurser att genomföra både YH-tolk och YH-flex under coronapandemin. Även här är det för tidigt att dra några slutsatser om formen passar för kontakttolkutbildningar inom YH men det finns inte några formella hinder för ett genomförande.

⁴¹Myndigheten för yrkeshögskolan (slutrapport 2016) Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk Dnr MYH 2015/4726.

Bilaga 1

Sammanställning av bemyndiganden

Föreskrifter om nationellt likvärdigt innehåll och resultat av lärande

Enligt 2 kap. 8 § YHF får Myndigheten för yrkeshögskolan meddela föreskrifter om vilka kunskaper, färdigheter och kompetenser som alla studerande ska ha uppnått vid utbildningens slut för utbildningar med inriktning som kräver nationellt likvärdigt innehåll.

Det ska vara fråga om en utbildning som

1. det ställs vissa krav på i lag eller förordning,
2. leder till ett yrke eller en funktion där det ställs vissa krav på utbildningens examen för att legitimation för yrket eller funktionen ska kunna utfärdas, eller där det ställs andra krav på utbildningen för behörighet, godkännande eller certifiering för yrket eller funktionen,
4. leder till ett yrke som har en samhällsviktig funktion, eller
5. av säkerhetsskäl måste ha ett nationellt likvärdigt innehåll.

Myndigheten får även meddela föreskrifter om andra utbildningar med inriktning som kräver nationellt likvärdigt innehåll än sådana som anges i första stycket. Innan myndigheten meddelar föreskrifterna ska den höra företrädare för berörda myndigheter och organisationer. Förordning (2012:643).

Föreskrifter om examen

Enligt 3 kap. 14a § YHF får Myndigheten för yrkeshögskolan, utöver vad som framgår av 8 §, meddela ytterligare föreskrifter vilka kunskaper, färdigheter och kompetenser som ska ha uppnåtts vid utbildningens slut för att utbildningen ska få avslutas med en yrkeshögskoleexamen enligt 13 § eller en kvalificerad yrkeshögskoleexamen enligt 14 §. Förordning (2015:939).

Föreskrifter om utbildningsplan

Enligt 2 kap. 7 § YHF ska det för varje utbildning finnas en utbildningsplan. Av planen ska följande framgå:

1. den ansvariga utbildningsanordnaren och, i förekommande fall, övriga utbildningsanordnare,
2. utbildningens mål och inriktning samt den eller de kurser som ingår i utbildningen,
3. om undervisningen helt eller delvis bedrivs på engelska,
4. utbildningens omfattning, huvudsakliga uppläggning och organisation,
5. omfattningen av lärande i arbete på en arbetsplats om sådant lärande ingår i utbildningen,
6. antalet timmar lärar- eller handledarledd verksamhet som utbildningen omfattar,
7. de krav på särskilda förkunskaper som ställs upp enligt 3 kap. 3 §,
8. de grunder som ska användas vid urval bland behöriga sökande till utbildningen,
9. de särskilda mål och krav som ska gälla för en examen om utbildningen kan få avslutas med en sådan, och
10. hur utbildningen ska kvalitetssäkras.

Myndigheten för yrkeshögskolan får meddela föreskrifter om utbildningsplanen. Förordning (2016:155).

Föreskrifter om kursplaner

Enligt 2 kap. 9 § YHF ska det finnas en kursplan för varje kurs. Av kursplanen ska följande framgå: kursens benämning, det antal yrkeshögskolepoäng som kursen omfattar, målen för kursen, kursens huvudsakliga innehåll, om kursen helt eller delvis ges på engelska, och de principer för betygssättning och former för kunskapskontroll som ska tillämpas.

Myndigheten för yrkeshögskolan får meddela föreskrifter om kursplanen. När det gäller utbildningar som avses i 8 § får dessa föreskrifter även avse kursens specifika innehåll. Förordning (2012:643).

Behörighet - särskilda förkunskapskrav och villkor

Enligt 3 kap. 3 § YHF får det utöver vad som anges i 3 kap. 1 och 2 §§ ställas krav på särskilda förkunskaper. Sådana krav ska vara nödvändiga för att den studerande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Kraven får avse kunskaper från en eller flera kurser i gymnasieskolans nationella program eller motsvarande kunskaper.

Om det är fråga om en sådan kort utbildning som avses i 2 kap. 5 § andra stycket eller det finns andra särskilda skäl, får kraven på särskilda förkunskaper även avse yrkeserfarenhet eller andra kunskaper än sådana som avses i första stycket, om de är av betydelse för utbildningens speciella inriktning eller det yrkesområde som utbildningen förbereder för.

Utöver krav på kunskaper får det även ställas villkor som är en förutsättning för utbildningens speciella inriktning eller det yrkesområde som utbildningen förbereder för. Förordning (2019:1316).

3 a § Myndigheten för yrkeshögskolan får meddela föreskrifter om krav på särskilda förkunskaper och om sådana villkor som avses i 3 § tredje stycket. Förordning (2017:15).

Bilaga 2

Definitioner och förklaringar

Examensgrad

Avser andel examinerade i procent av antagna som bedrivit studier.

Examinerade

Avser antagna som bedrivit studier som uppfyllt alla villkor för examen. Anordnarna rapporterar in examinerade även efter avslutstidpunkten, vilket framför allt beror på att en del som bedrivit studier gör sena kompletteringar. Det innebär en viss eftersläpning av aktuell statistik.

Kontakttolk

Kontakttolk beskriver de som muntligt översätter mellan enskilda individer, representanter för myndigheter eller andra organisationer. En kontakttolk kan tolka på plats, via telefon eller digitalt. Kontakttolk är en benämning som inte är helt etablerad och gemensam, en del aktörer använder benämningar som språktolk eller tolk i talade språk för att beskriva samma yrkesgrupp och i de fall som aktörer använder någon av de andra benämningarna kan det finnas med i rapporten.

Sökande

Ansökningar

Avser samtliga ansökningar till de utbildningsomgångar som startat under perioden. Varje ansökan räknas en gång. Antal ansökningar är därmed inte detsamma som antal sökande personer, eftersom en person kan ha sökt till flera utbildningar.

Sökande

Avser antal unika personer som sökt till de utbildningsomgångar som startat under perioden. Med sökande avses både behöriga och obehöriga sökande.

Behöriga sökande

Avser antal unika sökande personer som varit behöriga till minst en av de utbildningsomgångar som startar under perioden. Att vara behörig till en utbildning innebär att den sökande uppfyller behörighetskraven i 3 kap. 1–4 §§ förordning (2009:130) om yrkeshögskolan (YHF), inklusive de eventuella särskilda förkunskapskrav som gäller för utbildningen.

Lärande i arbete – LIA

Inom yrkeshögskolan varvas teori med praktik, praktiken kallas Lärande i arbete som förkortas LIA och är förlagd ute på en arbetsplats. I utbildningar som inte leder till kvalificerad yrkeshögskoleexamen behöver inte LIA ingå, men det går bra att ha LIA-kurser också i dem.

Rätt kompetens i rätt tid.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145, 721 05 Västerås, Sweden
www.myh.se